

V L A A M S   P A R L E M E N T

Zitting 2005-2006

4 juli 2006

VOORSTEL VAN RESOLUTIE

**– van de heren Frans Wymeersch, Stefaan Sintobin, Pieter Huybrechts
en Wim Van Dijck en de dames Marleen Van den Eynde en Katleen Martens –**

betreffende de krachtlijnen voor een nieuw en vernieuwend mestbeleid in Vlaanderen

HOORZITTING

VERSLAG

**namens de Commissie voor Leefmilieu en Natuur, Landbouw,
Visserij en Plattelandsbeleid en Ruimtelijke Ordening en Onroerend Erfgoed
uitgebracht door mevrouw Tinne Rombouts en de heer Stefaan Sintobin**

Samenstelling van de commissie:

Voorzitter: de heer Patrick Lachaert.

Vaste leden:

de heer Pieter Huybrechts, mevrouw Katleen Martens, de heer Stefaan Sintobin, mevrouw Marleen Van den Eynde, de heer Frans Wymeersch;

mevrouw Hilde Crevits, de heer Erik Matthijs, de dames Tinne Rombouts, Joke Schauvliege;

de heer Karlos Callens, mevrouw Stern Demeulenaere, de heer Patrick Lachaert;

de heren Jos Bex, Bart Martens, André Van Nieuwkerke.

Plaatsvervangers:

mevrouw Agnes Bruyninckx, de heren Felix Strackx, Wim Van Dijck, mevrouw Gerda Van Steenberge, de heer John Vrancken;

de heer Jos De Meyer, mevrouw Trees Merckx-Van Goeij, de heren Frans Peeters, Jan Verfaillie;

de heer Jean-Marie Dedecker, mevrouw Dominique Guns, de heer Paul Wille;

de heren Herman Lauwers, Jacky Maes, Ludo Sannen.

Toegevoegde leden:

de heer Rudi Daems;

de heer Mark Demesmaeker.

Zie:

577 (2005-2006)

– Nr. 1: Voorstel van resolutie

INHOUD

	Blz.
I. Hoorzitting van 15 juni 2006.....	4
I.1. Toelichting door de heer Noël Devisch (Boerenbond).....	4
I.2. Vragen en opmerkingen van de leden	6
I.3. Toelichting door de heer Guy Depraetere (Algemeen Boerensyndicaat – ABS).....	7
I.4. Vragen en opmerkingen van de leden	10
I.5. Toelichting door de heer Jan Turf (Bond Beter Leefmilieu, tevens namens Natuurpunt)	11
I.6. Vragen en opmerkingen van de leden	13
I.7. Toelichting door de dames Sibylle Verplaetse en Isabelle Vermander (Vlaams Coördinatiecentrum Mestverwerking–(VCM)	16
I.8. Toelichting door de heer Ivan Tolpe (vzw Mestverwerkers).....	18
I.9. Vragen en opmerkingen van de leden	19
II. Hoorzitting van 22 juni 2006.....	21
II.1. Toelichting door de heer Daniël De Brabander (Instituut voor Landbouw- en Visserijonderzoek)	21
II.2. Vragen en opmerkingen van de leden	27
II.3. Toelichting door de heer Peter Jan Carlier (beleidsdomein Landbouw en Visserij)	29
II.4. Vragen en opmerkingen van de leden	31
BIJLAGE:	
– Diavoorstelling: Aanpak van de N- en P-excretie via de voeding (toelichting door de heer Daniël De Brabander, Instituut voor Landbouw- en Visserijonderzoek).....	35

DAMES EN HEREN,

De Commissie voor Leefmilieu en Natuur, Landbouw, Visserij en Plattelandsbeleid en Ruimtelijke Ordening en Onroerend Erfgoed hield op 15 en 22 juni 2006 hoorzittingen over het voorstel van resolutie van de heren Frans Wymeersch, Stefaan Sintobin, Pieter Huybrechts en Wim Van Dijck en de dames Marleen Van den Eynde en Katleen Martens betreffende de krachtlijnen voor een nieuw en vernieuwend mestbeleid in Vlaanderen (*Parl. St. VI. Parl. 2005-06, nr. 577/1*). Op 8 juni 2006 had een gedachtewisseling plaats met Vlaams minister van Openbare Werken, Energie, Leefmilieu en Natuur, de heer Kris Peeters, over de stand van zaken van de mestproblematiek en het nieuwe mestactieplan (MAP). De gedachtewisseling werd gevolgd door een hoorzitting met vertegenwoordigers van de Mestbank (*Parl. St. VI. Parl. 2005-06, nr. 900/1*). Tot slot had op 29 juni een tweede gedachtewisseling plaats met minister Kris Peeters over de nieuwe stand van zaken van de mestproblematiek.

I. HOORZITTING VAN 15 JUNI 2006

De voorzitter: Aan de orde is de hoorzitting over het voorstel van resolutie betreffende de krachtlijnen voor een nieuw en vernieuwend mestbeleid in Vlaanderen. VITO (Vlaamse Instelling voor Technologisch Onderzoek) kan niet aanwezig zijn. De heer Roger Dijkmans laat weten dat het VITO in 2002 een BBT-studie (Beste Beschikbare Technieken) heeft uitgevoerd en momenteel aan een actualisatie van de studie werkt. Het is te vroeg om de nieuwe studie toe te lichten vermits de eerste resultaten pas in het begin van juli 2006 verwacht worden. VITO kan wel de resultaten van de studie uit 2002 toelichten. Ik stel voor om te wachten op de nieuwe studie en in het begin van het volgende zittingsjaar te oordelen of we VITO horen.

I.1. Toelichting door de heer Noël Devisch (Boerenbond)

De heer Noël Devisch, voorzitter Boerenbond: Het MAP is een van de belangrijkste regels voor de boeren.

Het uitgangspunt is de Europese veroordeling van 22 september 2005 wegens het niet voldoen aan de

nitraatrichtlijn. Op een bepaald ogenblik waren elf van de vijftien lidstaten in een procedure verwikkeld met Europa. Dat zegt iets over de nitraatrichtlijn. Het kan immers niet dat het allemaal slechte leerlingen zijn.

In november heeft de Europese Commissie meegedeeld dat Vlaanderen, gelet op de houding van de buurlanden, volledig kwetsbaar moet worden verklaard. Met deze evoluties werd nog geen rekening gehouden in de visietekst van de Vlaamse Regering van 22 juli 2005.

Een mestbeleid moet resultaatgericht zijn. Het mestbeleid is een milieubeleid maar geen socio-economisch of een natuurbeleid. Voldoen aan de nitraatrichtlijn is op zich, zonder dat er ook nog andere aspecten bij betrokken worden, al moeilijk genoeg. Dat betekent ook dat we ons moeten focussen op stikstof en niet op fosfaat, zoals nu te veel het geval is. Europa heeft het in de nitraatrichtlijn enkel over stikstofgehaltenes.

De Vlaamse toepassing moet ook afgestemd zijn op de aanpak in de buurlanden. De Europese Commissie houdt immers steeds rekening met de evoluties in de buurlanden. Ze gaat echter te ver door uit die vergelijking te concluderen dat heel Vlaanderen kwetsbaar moet worden verklaard. Vlaanderen heeft een uniek meetsysteem dat in Europa zijn gelijke niet kent. Er zijn 3000 meetpunten voor het oppervlakte- en het grondwater. Op basis van die metingen kan duidelijk bepaald worden welke delen van Vlaanderen kwetsbaar, gevoelig en niet-gevoelig zijn. Het is onbegrijpelijk dat Europa daar geen rekening mee houdt. Denemarken heeft bijvoorbeeld maar 69 meetpunten. Door de verdienste van het meetsysteem niet te waarderen, onttrekt Europa stimulansen om het beter te doen. Als de kwaliteit van het water verbetert, zou het gebied uit het kwetsbare systeem kunnen geschrapt worden en krijgen de boeren iets meer ruimte.

De voorzitter: Ik ben blij dat u het nut van het meet-systeem erkent.

De heer Noël Devisch: Meten is nuttig maar het is spijtig dat het meetsysteem niet gebruikt wordt ten voordele van, maar alleen maar ten nadele van de boeren.

In de visietekst is wel rekening gehouden met de meetpunten door probleemgebieden af te bakenen. We adviseren dan ook om vooral te focussen op die

gebieden. In de slechtste gebieden kan immers de grootste milieuwinst geboekt worden. Een tweede aspect is dat er snel vorderingen gemaakt moeten worden. Europa heeft nu eenmaal de centen in handen en vraagt nogal eens dat er na een veroordeling snel gehandeld wordt, zo niet zijn er financiële consequenties.

De Boerenbond vindt dat er vooral stimulerende maatregelen getroffen moeten worden om het ondernemerschap te bevorderen. We zijn tegen het betuttelende, repressieve MAP dat nog steeds van toepassing is. We hopen dat het nieuwe MAP actiever en positiever zal zijn.

De principes en forfaitaire normen mogen niet onder de realiteit liggen. Europa is streng over bemestings- en uitscheidingsnormen. Als die normen lager zijn dan de realiteit, beschouwt Europa dat als een verdoken derogatie. Desondanks moet rekening gehouden worden met de specificiteit van Vlaanderen. Vlaanderen heeft een intensieve en gespecialiseerde dierlijke en plantaardige productie. De kwaliteit is hoog. De normen zijn anders dan elders en daarmee moet men rekening houden. Men volgt te snel de visie van de Europese Commissie dat de normen van de buurlanden ook automatisch in Vlaanderen kunnen toegepast worden. Daarom is het belangrijk dat de juiste uitscheidingscijfers wetenschappelijk vastgelegd worden.

Het is heel pijnlijk om beboet te worden voor mest die niet geproduceerd is. Volgens het huidige MAP worden sommige pluimveehouders bekeurd omdat ze niet kunnen bewijzen dat de mest afgezet is. Mest die niet geproduceerd is, kan niet afgezet worden! Het is een beetje kafkaïaans. Kortom, juiste productiecijfers, vastgelegd voor een langere periode, zijn belangrijk. Discussie is dan uitgesloten.

Vlaanderen is een dichtbevolkt gebied. Vlamingen willen goede voeding van hoge kwaliteit. Voor een aantal teelten, zoals de preiteelt, zijn de bemestingslimieten en -tijdstippen niet van toepassing. De sector is op goede weg. Het drainwater van de serres wordt opgevangen en gerecycleerd, en men is op zoek naar betere teelttechnieken. Die sector kan onmogelijk tegen volgende winter beantwoorden aan de Europese normen, maar werkt er wel aan.

Nederland en Denemarken hebben een derogatie van Europa gekregen. De norm is 170 kilogram stikstof per hectare maar voor de planten die meer stikstof

opnemen of voor de dubbele teelten geldt er een hogere norm voor mest van het eigen bedrijf. Dat is trouwens ook in het huidige MAP van toepassing, maar Europa is daar nog niet helemaal mee verzoend. Een derogatie is belangrijk als sluitstuk en is heel belangrijk. Er wordt dan zoveel mogelijk dierlijke mest van het bedrijf gebruikt en dat betekent minder kunststofmest.

De uitrijregeling in Vlaanderen is een van de strengste van Europa. In de kwetsbare gebieden is de uitrijregeling strenger dan in andere gebieden. Als heel Vlaanderen kwetsbaar wordt, is er dus een administratieve vereenvoudiging maar wel ten nadele van de boer. Ze krijgen nu allemaal de strengste regeling.

Er moet een uitzondering komen voor de zware klei in de polders. Daar is er geen milieuprobleem. Het is teelttechnisch niet mogelijk om te bemesten in september. De gewassen staan dan immers nog op het veld.

Mestverwerking is een belangrijk aspect van de oplossing. De dwingende maatregelen hebben niet goed gewerkt. De verwerkende bedrijven moeten een ontwikkelingsperspectief krijgen. Dat zal veel meer overtuigen dan de huidige zware heffingen. We pleiten dus zeker niet voor een zwaardere plicht. Het doel van minister Peeters van 10 miljoen kilogram nitraat moet als plicht volstaan.

Voorts is er nog de zelfregulerende mestafzet. Een bedrijf mag maar produceren als het de mest kan afzetten. Ofwel verwerkt het bedrijf zelf, ofwel betaalt het iemand anders om de mest te verwerken, ofwel produceert het niet. Dat is een heel goede regel. In de varkenshouderij is de kostprijs van de mestverwerking soms hoger dan de opbrengst van de varkenssteelt. Op die momenten is het beter om de productie te verlagen. Dat mag er echter niet toe leiden dat het bedrijf zijn vergunning verliest. Een zekere soepelheid is dus nodig. Het resultaat, voldoende mestverwerking, primeert.

De Boerenbond koppelt dat aan bedrijfsontwikkeling. Een dynamische ontplooiing van de bedrijven moet mogelijk zijn als ze geen bijkomende milieulast veroorzaken. De uitbreiding van een bedrijf tegenhouden omdat er een algemeen milieuprobleem is, ook als het bedrijf geen bijkomende last veroorzaakt, is onlogisch. Het ondernemerschap fnuiken zolang de algemene toestand niet verbetert, is geen goede maatregel. De verantwoordelijkheid ligt bij de indivi-

duale ondernemers. Als die milieuvriendelijk werkt, moet hij kansen krijgen. Als pluimveemest niet op Vlaamse bodem komt, kan het de bodem niet verontreinigen. Die pluimveebedrijven moeten dan kunnen uitbreiden.

De onzekerheid zorgt ervoor dat de prijzen van de productie hoog zijn. Dat weegt op de bedrijven en is vooral nadelig voor de jonge boeren die hoge schulden aangaan voor het recht om te produceren. Een boer die wil uitbreiden, moet bewijzen dat hij zelf over een mestverwerkingsinstallatie beschikt of een contract heeft met een bedrijf dat een installatie heeft. Het mag niet mogelijk zijn om toch te produceren en later de boete te betalen. Er mag geen bijkomende last zijn op het milieu.

De slechte toestand in Vlaanderen kan betekenen dat de normen niet goed zijn of dat ze niet goed toegepast worden. De Boerenbond vindt de normen streng genoeg, alleen moet de handhaving strenger worden. Dat betekent een betere terreincontrole, residumetingen van de bodemstalen en controle op het transport. De analyse van de bodemresidu's is een middel dat toegepast moet worden in probleemgebieden. In probleemgebieden moet de verantwoordelijkheid geïndividualiseerd worden. Door residumetingen kan een verband vastgesteld worden. Er is nog veel werk aan de winkel. De wetenschap is er nog niet helemaal uit. Er hangt veel af van de bodemtypes, van de teelten, van de neerslag. De juiste norm staat nog niet vast. Daarom stelt de Boerenbond voor om in de gebieden met de hoogste metingen te starten. De Boerenbond vraagt ook bijkomend onderzoek. Wetenschappelijk onderzoek over het verband tussen de kwaliteit van het oppervlaktewater en het bodemtype en de teelt is nodig.

De GPS-controle van het transport is een goed systeem. Zo kunnen misbruiken bestreden worden. Een efficiënt systeem zorgt voor een betere handhaving. De meerderheid die correct uitvoert, mag niet de dupe worden van de onverlaten.

We hopen dat de minister en zijn diensten snel tot een akkoord met de Europese Commissie komen. Het is immers cruciaal dat de sector weet waar hij aan toe is. Ik hoop dat de Europese Commissie ruimte laat aan de Vlaamse overheid en enkel de doelen oplegt. Een vereenvoudigde regelgeving die het ondernemerschap ruimte laat, is nodig. De overheid stelt de doelen en mag streng controleren, maar laat best de ruimte zodat de ondernemer zelf die plicht kan invullen.

De Boerenbond pleit ervoor dat alle inkomsten van heffingen en boetes naar de sector terugvloeien om de problemen op te lossen. Dat mag geen inkomstenbron van de overheid zijn. Dat is in principe toegezegd, ik ga ervan uit dat het wordt uitgevoerd.

We vragen ook dat de taken van de Mestbank uitgebreid worden met een begeleidende functie. Dat wordt best vertaald in de structuur van de Mestbank: een afdeling voor de controle en een afdeling voor de begeleiding en steun aan de boeren.

I.2. Vragen en opmerkingen van de leden

De heer Karlos Callens: De Boerenbond wil stimulerende maatregelen in de plaats van repressieve. Aan welke had u gedacht? Hoe kan men de mestverwerking de door u gewenste rechtszekerheid geven? Vraagt u dat de productierechten verdwijnen voor wie aan uitbreiding via mestverwerking doet? Hoe staat u tegenover de warme sanering?

De heer Frans Wymeersch: De heer Devisch schetste een algemeen kader. Wij volgen zijn analyse dat het om een milieudecreet gaat dat geen sociaal-economische repercussies mag hebben op sector noch bedrijf. Sinds de Europese beslissingen is de toestand moeilijk maar duidelijk geworden, wat nog niet zo was toen wij ons voorstel van resolutie indienden. Een sluitstuk in de oplossing is nog altijd mestverwerking.

Wij steunen de opvatting dat wie voldoende verwerking aantoonst, zijn bedrijf mag uitbreiden. Maar de mestverwerking wordt belemmerd door de kostprijs. Die kan dalen door een hogere aanvoer naar de individuele installaties. Ziet u andere mogelijkheden om de mestverwerking uit de startblokken te helpen? Er zijn alvast lovenswaardige initiatieven op het terrein, waarbij de vraag rijst of er door de overheid kan geparticipeerd of gesubsidieerd worden. Hoe ziet u dat?

De heer Devisch zei het niet met zoveel woorden maar zijn verzuchtingen geven wel de indruk dat de Boerenbond streeft naar een kaderdecreet. Maar hoe ziet hij de praktische oplossing van het probleem op het terrein, als hij niet juicht om warme sanering? Met welke maatregelen zijn zowel sector als milieu gediend?

Mevrouw Tinne Rombouts: Om de landbouwers mee op de kar te krijgen, moet men werken met haalbare

alternatieven. Een aantal suggesties van de Boerenbond zijn alvast interessant.

De heer Patrick Lachaert: Wanneer is mestverwerking economisch rendabel volgens de Boerenbond?

De heer Noël Devisch: Een voorbeeld van een stimulerende maatregel is de voederconvenant. Betere opslagruimten, die de overheid kan subsidiëren via het VLIF, is een ander voorbeeld, evenals uitbreiden via mestverwerking. Het komt erop aan de mensen aan te moedigen om zelf het initiatief te nemen. Milieumaatregelen werken niet als men de sector niet mee heeft. Kleine stimuli realiseren op kostenefficiënte wijze een omslag in het gedrag.

Al ik het heb over rechtszekerheid in de mestverwerking, bedoel ik wettelijke rechtszekerheid. Mestverwerking is namelijk zowel collectief als op bedrijfsniveau erg kapitaalintensief. De investeerders willen weten of de milieuwetgeving lang genoeg zal standhouden om de exploitatie toe te laten tot de investeringen zijn afgeschreven. Daarom moeten de mestverwerkingplicht – de te verwerken hoeveelheid – en de normen voor eens en altijd worden vastgelegd. Thans wijzigt de milieu- en andere wetgeving te veel, wat bedrijfsbeslissingen moeilijk maakt.

Wie zijn bedrijf ontwikkelt via mestverwerking, hoeft uiteraard geen productierechten aan te schaffen. De prijzen daarvan zijn trouwens exorbitant en die handel verbetert het milieu op zich niet.

Ik ben zeker niet tegen vrijwillige warme sanering, die een stuk van de druk wegneemt. Maar kan zij samengaan met een handel in productierechten die de prijzen zo hoog heeft opgedreven? De overheid moet daarmee dan in concurrentie treden. Daar zie ik een beperking. Maar voor kleine bedrijven blijft het een elegante oplossing.

De Boerenbond wil dat de sociaal-economische gevolgen van de milieumaatregelen tot een minimum beperkt blijven, ook al zijn ze nooit geheel uit te sluiten. Maar de Europese nitraatrichtlijn dwingt ons voor 100 percent te focussen op het milieu.

Om de kostprijs van de mestverwerking te doen dalen, moet men naar mestbewerking gaan. Een groot stuk van de nutriënten wordt er uitgehaald en de rest kan weer naar de akker of de weide. Ofwel gaat het vloeibare deel naar de akker en het vaste naar de verwerkingsfabriek. Wij hopen nog altijd op

Europese subsidies voor opslag en kleinschalige verwerking, maar wat mag en wat niet mag is nog altijd juridisch niet duidelijk. Zo kan de overheid wel participeren in afvalverbrandingsinstallaties.

Een kaderdecreet is goed, maar normen en doelstellingen moeten wel goed vastliggen. Ik houd sterk aan de idee van zelfregulering. Wie wil produceren, moet weten waar hij met de mest naartoe kan. Wie de mest niet kan plaatsen, mag niet produceren. Als we ons daaraan houden, blijft er veel ruimte voor de ondernemer als ondernemer, maar wel met een stuk mestverwerkingsplicht omwille van de draagkracht.

We moeten de som maken van de haalbare oplossingen. Ik pleit er sterk voor om de concrete maatregelen zeer goed af te toetsen met de hele sector: de veevoederindustrie en de landbouw. Ik wil niet veroorzaken dat de maatregelen pijnlijk zullen zijn. Wij staan voor een belangrijke opdracht.

Mestverwerking kost gigantisch veel. De wat drogere pluimveemest wordt rendabel verwerkt, mede dankzij export. In de varkenshouderij is het probleem gigantisch. Maar in een aantal bedrijven, die toch verwerken, kan men de dynamiek geven om een iets grotere capaciteit te bouwen en wat uit te breiden en dan komt men in het domein van de marginale kosten. Wij pleiten voor soepelheid omdat er momenten zijn waarop verwerken niet rendabel is en men er tijdelijk beter aan doet de productie af te bouwen. De keuze tussen niet produceren en verwerken is een ondernemings- en geen milieuprobleem, want voor het milieu moet zij neutraal zijn.

Mocht er ooit een politieke opening komen naar Wallonië, dan zou ook dat natuurlijk economisch een zeer haalbare kaart zijn.

1.3. Toelichting door de heer Guy Depraetere (Algemeen Boerensyndicaat – ABS)

De heer Guy Depraetere, algemeen secretaris ABS: Vooreerst wil ik onze dank betuigen om de gelegenheid te krijgen om hier onze visie te mogen naar voor brengen. Laat mij toe eerst onze visie te formuleren alvorens ik inga op het voorstel van resolutie zelf.

Ondanks dat het mestoverschot in Vlaanderen elk jaar kleiner wordt en een evenwicht bijna in zicht komt, blijft Vlaanderen met twee grote problemen zitten: enerzijds de MAP-meetpunten waarvan de

resultaten niet echt veel verbeteren en anderzijds de aanduiding van Vlaanderen als 100 percent kwetsbaar gebied, waardoor minder dierlijke mest op Vlaamse grond kan en het mestoverschot opnieuw dreigt groter te worden.

De drie sporen van het mestbeleid blijven overeind. Het eerste is de bron. Hier is reeds veel gerealiseerd, maar men is nog niet aan het einde. Er wordt gerekend op de laagewitvoerders, het beheer van de mestproductie door de emissierechten en afbouw door afroming van de nutriëntenhaltes. Het tweede spoor is de oordeelkundige bemesting: juist omgaan met de bemesting van de grond door het uitoefenen van grotere druk op de boer. Het derde spoor ten slotte is de mestverwerking: de verwerking of export van hetgeen niet op Vlaamse grond kan verspreid worden.

De basisregels voor ABS zijn de volgende: behoud van dynamiek in de sector; geen koepels en referenties uit het verleden; behoud van zekere vrijheid voor de boeren maar met minder betutteling en meer verantwoordelijkheid; meer sensibiliseren; een kordaat, maar fair handhavingsbeleid met meer klemtoon op advies dan op boete en ook boetes in verhouding met de graad van overtreding; en ten slotte meer Mestbank en minder Mestpolitie.

Laten we beginnen met de gepaste bemesting. Van de vorige regering hebben we een zeer dicht MAP-meetnet geërfd, dat momenteel niet meer kan dienstig zijn voor een mobiele kwetsbare kaart. De meetpunten blijven echter wel een indicator voor het mestgebruik. Anderzijds weten wij ook dat nog andere factoren een rol spelen in de te hoge nitraatconcentraties van bepaalde meetpunten. Zo is er onder meer het probleem van bepaalde gedraineerde gronden en nitraatrijke bron- en bosgebieden. Wij vrezen dat, zelfs als er een evenwicht in de mestafzet wordt bereikt en er dus geen mestoverschot meer zal zijn, er toch nog steeds meetpuntresultaten slecht zullen blijven.

Daarom stellen wij voor dat, als het meetpuntresultaat goed is, de boeren van deze regio worden verondersteld goed bezig te zijn. Laat deze bedrijven verder doen zonder verdere betutteling van het mestregime. Als het meetpunt niet goed is, kan men één tot enkele percelen willekeurig door de Mestbank laten controleren op nitraatresiduwaarde. Indien deze waarde aanvaardbaar is, is er geen probleem. Indien zij te hoog is: begeleiding en bemestingsplan, maar geen boete.

Voorwaarde is evenwel dat de nitraatresiduwaarde verder wetenschappelijk wordt verfijnd en gediversifieerd naar verschillende grondsoorten, teelten en tijdstip van analyse – bijvoorbeeld kort na de oogst of na de opkomst van groenbemesters – en ten slotte de correlatie met de organische stof van de grond. Voor dat laatste vormen de biologische bedrijven met veel stalmest en humusrijke gronden een voorbeeld.

Dit zou een eenvoudig systeem zijn dat stimulerend werkt en de boer tegelijkertijd een zekere vrijheid met verantwoordelijkheid geeft. Dit is een gerichte aanpak, waaruit de boer lessen kan trekken en aldus zijn bedrijfsvoering kan aanpassen, in tegenstelling met de sticker-aanpak die de Mestbank graag zou willen veralgemenen. Op elk mesttransportdocument wordt het perceelnummer aangebracht. Dit gaat gepaard met een zware administratieve last met repressief karakter die uiteindelijk niet bijdraagt tot een ander bemestingsgedrag omdat je er niet uit leert. Het systeem is ook afschrikkend voor de akkerbouwstroken om nog langer mest te accepteren. Twee opties die in de beleidsnota van de minister waren opgenomen, worden bij deze niet gevolgd, namelijk meer verantwoordelijkheid geven aan de boer en de mestacceptatie stimuleren in de akkerbouwgebieden.

De Mestbank moet een adviserende taak krijgen. Steeds meer beschouwen wij de Mestbank als Mestpolitie, die aankomt met soms duizelingwekkende boetes of heffingen. Maar als het erop aankomt om te zeggen hoeveel mest ik nog mag aanvaarden op mijn bedrijf, kan de Mestbank geen antwoord geven. Dit moet veranderen, zoniet zullen wij nog enkel spreken van Mestpolitie.

Wij vinden voldoende bedrijfsdynamiek belangrijk. Een heet hangijzer blijft het nutriënten-emissierechtenbeheer. Vooreerst wil het ABS dat de nutriëntenhalte minder strikt wordt gehandhaafd en dat de mogelijkheid bestaat om een zeker percentage over te zetten naar het volgende jaar. Juist omdat het beheer van het aantal dieren, vooral in een opfokbedrijf, nooit exact kan worden bepaald wegens een verschillend geboortecijfer, sterfteaantal of geslachtverdeling. Van januari tot nu zit ik met 82 percent vaarzen en 18 percent stieren. Door allerhande tegenslagen zat ik vorig jaar onder mijn nutriëntenhalte. Dit jaar zal ik er wellicht boven zitten. De verhouding tussen vaarzen en stieren beïnvloedt de productie omdat stieren maximaal twee jaar op het bedrijf blijven. Met een overzetmogelijkheid kan het verschil van het ene jaar

op het andere afgevlakt worden. Een alternatief is een gemiddelde over drie jaar.

Overdracht van emissierechten moet kunnen geregeld worden met kleine eenheden en de afroaming moet beperkt blijven tot transacties van derden. Binnen het eigen bedrijf en familie mag zeker geen afroaming gebeuren. Eigenlijk is het ABS gekant tegen elke vorm van afroaming.

Transacties van derden worden geregeld op een nutriëntenbeurs, waarbij de koper de verkoper niet kent en de koop een officieel karakter krijgt. Dat is belangrijk want nu zitten we in een grijze zone. De beurswerking kan ervoor zorgen dat excessen geweerd worden en dat de prijsvorming binnen redelijke proporties blijft. Voor varkensrechten betaalt men 50 euro per kilo fosfaat. Wij hebben de Duitse melkquotabeurs bestudeerd. Wij geloven daarin. De beurs wordt beheerd door landbouworganisaties. ABS heeft heel wat knowhow ter zake.

Het ABS is tegen het lineair uitsmeren van een mestverwerkingsplicht over alle overschotbedrijven. Wij opteren voor een algemene franchise voor ieder bedrijf. Om een totale hoeveelheid van 10 miljoen kilogram stikstof over heel Vlaanderen te verwerken volstaat een algemene mestverwerkingsplicht met een franchise van 12.500 kilogram stikstof van de stikstof in overschot. Dat zou betekenen dat de eerste 12.500 kilogram van de stikstof in overschot van elk bedrijf niet moet verwerkt worden. Dat is een beter systeem dan de huidige getrapte aanpak met dan telkens nog een verschillend te verwerken percentage. Wie 7501 kilogram fosfor produceert in plaats van 7500 moest 30 percent verwerken. Dankzij onze franchise moet maar één kilogram verwerkt worden. We hebben dat vorig jaar berekend net voor de Europese Commissie meldde niet akkoord te gaan met de mobiele kwetsbare kaart. Wij gaan voor eenvoud, efficiëntie en een systeem waarbij wij de sterkste schouders de zwaarste last laten dragen.

Wij opteren ook voor de mogelijkheid tot uitbreiding door verwerking op voorwaarde dat heel wat meer verwerkt wordt dan de beoogde uitbreiding. Zodoende is er een milieuwinst en heeft de sector de mogelijkheid om zich te herstructureren op een milieukundige aanvaardbare wijze.

Een voorbeeld kan dit verduidelijken. Een boer met 200 zeugen en stallen van 30 jaar oud. Met wat oplapwerk kan hij die stallen eventueel nog een tiental jaar

gebruiken. Als die boer beslist een nieuwe stal te bouwen, moet hij een stal voor 400 zeugen bouwen om zijn bedrijf rendabel te houden. Als die boer de mest van 300 zeugen moet verwerken en nutriënten krijgt van de overheid voor 200 zeugen, dan is het verantwoord om een nieuwe stal te bouwen. Belangrijk is dat die nieuwe stal ook zal voldoen aan de ammoniaknorm. Een nieuwe stal levert milieuwinst op. Als hij niet investeert in een nieuwe stal, blijft alles bij het oude. Is dat een goede keuze?

Het ABS wil maximale substitutie en prioriteit geven aan kleinere mestverwerkingsplichtige bedrijven. Het werken met een systeem met mestcertificaten geeft transparantie en staat toe dat de sector zichzelf structureert en dat nutteloze transporten worden voorkomen.

Het voorstel van resolutie bevat vijf principes. Ook wij willen de boer laten boeren en zijn tegen een openlijke of verdoken afbouw van de sector. Wij zijn niet gelukkig met de basisheffing. Als er toch een basisheffing komt, opteren wij voor een bonus-malussysteem. De superheffing moet billijk zijn en in verhouding staan tot de overtreding. Nu is er een administratieve boete, volgt een gerechtelijke procedure en dalen de premies. De mestverwerking vinden wij prima, met de opmerking dat ondanks de rondzendbrieven de ruimtelijke ordening toch een netelig knelpunt blijft vooral omdat mestverwerking maatschappelijk op veel verzet stuit. Mestverwerking moet toegestaan zijn in agrarisch gebied, op of bij het veebedrijf, zodat de veehouder vanop zijn bedrijf toezicht kan houden op de werking van het mestverwerkingssysteem. Van de overheid verwachten wij geen dubbelzinnige, maar een kordate aanpak omdat wij rechtszekerheid willen. De Mestbank beheert het dossier en ziet toe op de uitvoering van het mestdecreet. Wij zien de Mestbank niet als bemiddelaar, ombudsman of beheerder van de emissierechtenmobiliteit.

Wij stemmen in met de concrete uitgangspunten van de resolutie: eenvoudige regelgeving, eenvoudige administratie, geen afbouw, geen heffingen en stimuleren van mestverwerking met rechtszekerheid.

Het MAP-meetnet verder uitbouwen is volgens ons zinloos omdat de mobiele kaart wegvalt. De Mestbank mag niet bemiddelen maar moet actuele informatie doorgeven, adviseren en zoeken naar oplossingen in plaats van verbaliseren. Wij gaan akkoord met het stimuleren van nutriëntenarme voe-

ders, het stimuleren van de acceptatie en het stimuleren van de afzet van de diverse mestproducten. De verhandelbare emissierechten mogen niet afhankelijk zijn van de meetresultaten. Wij gaan niet akkoord met het voorstel om boeren te belonen die minder produceren dan hun emissierecht. We zien de bemestingsnormen niet graag dalen. De uitrijregeling moet wel decretaal bepaald worden, samen met een uitzonderingsprocedure. Mest voor alternatieve energie is welkom. Wanneer de productie daalt of wegvalt, mag de boer zijn milieuvergunning niet verliezen.

Wij zijn blij met de vele gelijklopende punten in deze resolutie en hopen dat hier rekening mee zal worden gehouden bij het totstandkomen van een eenvoudig, efficiënt maar boervriendelijk mestactieplan.

I.4. Vragen en opmerkingen van de leden

De heer Karlos Callens: We kunnen de uiteenzetting van het ABS eigenlijk in één zin samenvatten: geef alle verantwoordelijkheid aan de landbouwer.

Is diversificatie administratief verwerkbaar? Is de franchise van 12.500 kilogram stikstof niet in tegenstrijd met het pleidooi voor meer mestverwerking? Welke uitzonderingen wil het ABS op de uitrijregeling?

Mevrouw Vera Dua: Welke instantie moet de handhaving garanderen als de Mestbank die rol niet meer op zich mag nemen? Minister Peeters is immers voorstander van een sterk handhavingsbeleid.

Is de nutriëntenbeurs vergelijkbaar met de verhandelbare emissierechten zoals voorgesteld door minister Peeters? Wat kunnen boeren verhandelen op die beurs: de vergunning, de nutriëntenhalte of de reële toestand?

Mevrouw Tinne Rombouts: De sector is het blijkbaar eens dat de maatregelen sensibiliserend moeten werken. Ook over de rol van de Mestbank is er eensgezindheid. Wij hebben het al eens gehad over een meer coöperatieve houding van de Mestbank. Blijkbaar zijn er nog altijd problemen. De Mestbank moet het evenwicht vinden tussen zijn ondersteunende en zijn controlerende rol. In het nieuwe mestbeleid moet daar aandacht voor zijn. Over verhandelbaarheid en mestverwerkingsplicht is er geen eensgezindheid.

De heer Bart Martens: Er wordt gesteld dat het meetnet uitbreiden zinloos is omdat de flexibele kaart en

de responsabilisering wegvallen. Dat klopt alleen als voor kwetsbare en niet-kwetsbare gebieden een andere bemestingsnorm geldt. Derogatie zou afhankelijk kunnen zijn van bepaalde milieudoelstellingen. We hebben vorige week beslist de nitraatresiduen intensiever te bemonsteren in zones waar de kwaliteitsdoelstellingen niet gehaald worden. Volgens mij werkt het meetnet wel sensibiliserend.

Het ABS pleit voor een algemene mestverwerking met een franchise van 12,5 ton stikstof. Moet het overschot volledig verwerkt worden? Ik dacht dat de landbouworganisaties volledige verwerking onbetaalbaar achten.

Een algemene verwerkingsplicht in combinatie met een franchise volstaat om 10 miljoen kilogram stikstof te verwerken. Anderzijds moet uitbreiding met extra verwerking mogelijk blijven. Komt die uitbreiding bovenop de 10 miljoen kilogram stikstof? Zullen we de ammoniakreductiedoelstelling nog halen na die uitbreiding?

De heer Guy Depraetere: In regio's met goede meetresultaten zouden we de landbouwers bepaalde voordelen kunnen geven. De overheid zou zich in die regio's kunnen beperken tot steekproeven. In regio's met slechte meetresultaten, moet de overheid inzoomen op perceels- of bedrijfsniveau. Dat is perfect uitvoerbaar omdat niet elk perceel gecontroleerd moet worden. Enkele percelen per bedrijf volstaan. Op die manier wordt de boer betrokken en bewust gemaakt. Het alternatief is formulieren invullen en opsturen.

De franchise van 12.500 kilogram stikstof zal nodig zijn bij de start. Het is lang niet zeker dat er wordt ingegaan op de uitbreidingsmogelijkheid.

Over de hoogte van de franchise kan nog worden gediscussieerd. Belangrijk is te beseffen dat niet alle bedrijven in staat zijn om mest te laten verwerken. Ze hebben daar moeite mee. Wij willen kleine bedrijven sparen door die franchise. Ik benadruk dat het over de stikstof in overschot gaat. In het vorige systeem ging het over de gehele productie. Wie grond heeft, heeft een voordeel. Om de doelstelling te halen, moet de draagkracht groter worden. Bedrijven met grond zullen immers minder moeten verwerken. De grote bedrijven hebben een grotere draagkracht. Ze hebben meer mogelijkheden voor mestverwerking. Zij zouden in verhouding iets meer moeten doen dan de kleine bedrijven. Ook voor hen geldt dat de eerste 12.500 kilo stikstof wegvalt. Indien blijkt dat elke kilogram erboven niet nodig is, dan kan daarop ook

een percentage worden gezet. In principe moet vanaf de eerste kilo erboven, verwerkt worden. Men zou er echter ook voor kunnen kiezen om slechts bijvoorbeeld 80 percent te verwerken. 100 percent verwerking is in elk geval niet realiseerbaar.

Aangezien Vlaanderen voor 100 percent als kwetsbaar gebied zal worden beschouwd, zal de uitrijregeling opschuiven naar de gebieden die totnogtoe als niet-kwetsbaar werden beschouwd. In deze niet-kwetsbare gebieden zal men veertien dagen vroeger moeten stoppen met uitrijden. We hebben de natuur echter niet in de hand. Ook minister Dua heeft in het verleden af en toe haar goed hart moeten tonen aan de boer, door uitzonderingen te maken. Er kunnen bijvoorbeeld problemen rijzen als de oogst eind augustus nog op het veld staat. Als de oogst nog moet gepikt worden en het hooi nog weg moet, is het soms niet meer mogelijk om een en ander op tijd klaar te krijgen. Ik pleit niet voor een zware bemesting op het einde van de zomer. Maar we vragen wel voldoende tijd voor groenbemesting.

Ik verkies de Mestbank boven de federale politie. De federale politie heeft van deze aangelegenheid weinig kaas gegeten. Zij zouden de grootste stomiteiten begaan. De Mestbank heeft te veel het gezicht van politie en te weinig het gezicht van de vriend die advies geeft en mee wil zoeken naar een oplossing.

Eind vorig jaar hebben we overleg gepleegd met de Boerenbond. Er werd vastgesteld dat de nutriëntenhaltes zeer duur waren. Er werd daarom gezocht naar een oplossing. De Boerenbond stelde een sectorale beperking voor. Wij waren eerder voorstander van een beurssysteem. Er bestond een informeel akkoord om beide systemen ingang te doen vinden. Totnogtoe is er echter enkel een sectorale beperking. Wij zijn hier niet gelukkig mee. De varkenshouders worden hierdoor in een hoekje geduwd. Voor varkensrechten moet nu al 50 in plaats van 40 euro betaald worden. Wij pleiten voor een beurssysteem, ook voor runderen.

Bij een beurssysteem stelt een verkoper een prijs voor voor een bepaald aantal dieren. Deze voorstellen worden trimestrieel of maandelijks verzameld. Anderzijds geven kopers aan tot hoeveel zij maximaal wensen te gaan. Vervolgens wordt een gemiddelde berekend. Wie te ver uit de buurt van het gemiddelde zit, wordt geweerd. Bij dit systeem kunnen de pieken worden getemperd. Bij een stijging van de vraag stijgt

de prijs, maar niet in dezelfde mate als wanneer dit systeem niet toegepast wordt.

De Boerenbond en het ABS vertegenwoordigen meestal dezelfde belangen. We zijn het echter niet eens over de mestverwerkingsplicht. Wij vertegenwoordigen vooral kleinere bedrijven. Wij vinden dat de sterkste schouders de grootste lasten moeten dragen.

Voor wat betreft de meetpunten moet eerst een en ander verder verfijnd worden. Een boer die goed bezig is, mag niet onterecht worden geklasseerd als iemand die niet goed bezig is.

Voor wat betreft de ammoniakemissies wil ik een vraag stellen. Wat kiest u: een bedrijf met 200 zeugen in een oude stal, of een bedrijf van 400 zeugen in een moderne stal met moderne installaties die minder emitteren. De uitbreiding tot 400 zeugen is economisch veel interessanter om met het buitenland te kunnen concurreren.

De heer Bart Martens: De uitbreiding kan nu ook worden gerealiseerd door nutriëntenrechten te betalen.

De heer Guy Depraetere: Een kilo nitraat kost 50 euro. Dat is niet haalbaar. Een zeug is goed voor 20 kilogram nitraat. Er moeten zeer hoge rechten worden betaald, terwijl het leefmilieu er niet direct bij gebaat is.

1.5. Toelichting door de heer Jan Turf (Bond Beter Leefmilieu, tevens namens Natuurpunt)

De heer Jan Turf, beleidscoördinator Bond Beter Leefmilieu (mede namens Natuurpunt): Ik wil er vooraf op wijzen dat de visies van de milieubeweging en de landbouworganisaties niet zo ver uit elkaar liggen. Gedurende de afgelopen maanden werd een en ander reeds uitvoerig besproken, onder meer in de Stuurgroep Vlaamse Mestproblematiek. De heer Devisch heeft er reeds op gewezen dat het gaat om een milieuprobleem dat moet worden opgelost. Deze houding legt de basis voor een oplossing voor een probleem dat bestaat sinds 15 jaar. De nitraatrichtlijn dateert van 1991. Het centrale probleem is het enorme mestoverschot in Vlaanderen.

Op 8 juni werd tijdens de hoorzitting met de Mestbank door deze commissie gevraagd hoe groot het

Vlaamse mestoverschot zal zijn, indien Vlaanderen 100 percent kwetsbaar wordt.

Het toenmalige Centrum voor Landbouweconomie heeft hiernaar onderzoek verricht. De resultaten van dit onderzoek zijn gepubliceerd in het achtergrond-document 'Landbouw' bij Mira-T 2005. De conclusie is dat kwetsbaar Vlaanderen een mestoverschot zal kennen van 35 miljoen kilogram stikstofoverschot. Dat is een verdubbeling ten opzichte van de huidige situatie, volgens het rapport van de Mestbank van 2005.

Is dit cijfer betrouwbaar? Diverse modellen kunnen tot uiteenlopende inschattingen leiden, maar het cijfer geeft wel een grootteorde aan.

Niet alleen het stikstofoverschot, maar ook het fosforoverschot is wel degelijk een probleem. De heer Devisch heeft terecht aangegeven dat fosfor niet aan bod komt in de nitraatrichtlijn. De Europese Commissie hecht echter zeer veel belang aan een gelijktijdige oplossing van het fosforprobleem. Het is cruciaal om te kiezen voor een geïntegreerde aanpak. De schatting van 35 miljoen kilogram beantwoordt aan het huidige wetgevend kader.

De nitraatresidunorm geeft de hoeveelheid stikstof aan die in de bodem blijft zitten op het einde van het seizoen. De vertegenwoordiger van de Boerenbond pleitte voor een diversificatie van deze norm naargelang het soort gewas en het bodemtextuur. Ik ben het daarmee eens. De nodige wetenschappelijke kennis is voorhanden, dankzij de N-Eco/2-studie. Deze studie geeft aan dat de norm een stuk lager moet liggen dan wat vandaag het geval is. Deze norm ligt vandaag op 90 kilogram stikstof per hectare, maar zal verder omlaag moeten om aan de milieudoelstellingen uit de nitraatrichtlijn tegemoet te komen.

In het MiNa3-plan wordt uitgegaan van een residu-norm van 70 in plaats van 90 kilogram stikstof per hectare. De recente N-Eco/2-studie heeft het over 40 tot 100 kilogram stikstof per hectare.

Dit geldt alleen voor de kwaliteit van het oppervlaktewater. Over de relatie met het grondwater bestaat er meer wetenschappelijke discussie. De norm zal daarvoor allicht nog een stuk lager moeten liggen.

Bij de vaststelling van het mestoverschot moet er dus rekening mee worden gehouden hoeveel er nog kan worden uitgereden. Indien de norm verlaagt, zal het mestoverschot bij gelijke productie toenemen.

Op basis van deze gegevens mogen wij zeggen dat het mestprobleem in Vlaanderen geen probleem is van 'individuele cowboys'. Het mestprobleem in Vlaanderen is een structureel probleem van een land dat zeer gul is omgesprongen met het verlenen van mestproductierechten – of je die nu de naam geeft van 'nutriëntenhalte' of 'nutriëntenemissierechten' – maar niet gelijktijdig de zorg gedragen heeft om voor deze enorme mestproductie ook een uitweg te vinden.

We zijn ervan overtuigd dat de hoofdplicht van de wetgever erin bestaat om in te grijpen aan de bron, en de productie van dit enorme mestoverschot tegen te houden. Dit is belangrijker en realistischer dan achteraf, eens dit overschot geproduceerd is, trachten te verhinderen dat de overproductie in het milieu terecht komt. Al moeten ook daar de inspanningen voortgezet worden.

Om paal er perk te stellen aan de overproductie denken wij dat elke veehouder – binnen het kader van de emissierechten waarover hij beschikt – slechts die hoeveelheid dieren kan houden, waarvoor hij over een gegarandeerde mestafzet beschikt. De heer Devisch pleitte daarstraks voor zelfregulerende mestafzet, waarbij de boer niet meer mest mag produceren dan hij kwijt geraakt. Ik heb dus de indruk dat we op dezelfde golflengte zitten. De afzet kan bestaan uit afzet op land, mestverwerking of export.

Wie in mestverwerking heeft geïnvesteerd, over voldoende land beschikt of contracten heeft die zijn mestafzet garanderen, kan zijn rechten ten volle uitoefenen.

Wie echter over geen afzetmogelijkheden – of te weinig afzetmogelijkheden – beschikt om zijn mestproductie op legale manier af te voeren, doet er best aan om van bij de bron de productie te beperken. Wij denken dat dit perfect kan gebeuren met behoud van rechten. Diezelfde veehouder kan immers het volgende jaar wel over voldoende gegarandeerde mestafzet beschikken en dan zijn veestapel opnieuw uitbreiden tot aan het maximum van de rechten waarover hij beschikt.

Met dit voorstel geven wij één mogelijk antwoord op de vraag: hoe zorg je er voor dat Vlaanderen eind 2007 niet onder een mestoverschot van tientallen miljoenen kilogram nitraat bezwijkt?

Bovendien laat ons voorstel toe om maximaal de vruchten te plukken van de bestaande en door de Vlaamse Regering voorgestelde nieuwe maatregelen.

Wie aan mestverwerking doet of wie nutriëntenarme voeders gebruikt, wordt beloond. Wie zijn mest correct afzet heeft niets te vrezen van de controle op mesttransporten en wordt eveneens beloond.

Wij beschouwen ons voorstel dan ook als aanvullend bij de voorstellen die de Vlaamse Regering in haar visienota 'Naar een nieuw mestbeleid in Vlaanderen' heeft neergeschreven. Wij wijzen er wel op dat een aantal elementen uit de nota inmiddels door de Europese veroordeling en de standpunten van de Europese Commissie achterhaald zijn. Toch biedt de nota een coherent kader voor het te voeren beleid.

Wij herkennen ons in de mogelijkheid die individuele bedrijven geboden wordt om te blijven groeien. Zij die verstandig investeren moeten worden beloond. Tezelfdertijd kan er geen sprake zijn van groei van de totale sector, zolang de doelstellingen uit de Nitraatrichtlijn niet zijn gehaald. Pas als het probleem onder controle is kan de sector groeien.

Ook over de recente initiatieven inzake handhaving zijn wij positief. Wij verwijzen hier onder meer naar het AGR-GPS-systeem dat op 16 juni ter tafel ligt van de Vlaamse Regering. Al moet het duidelijk zijn dat het beperken van het systeem tot vervoerders met een C-licentie, de controle beperkt tot ongeveer 15 tot 20 percent van de totale mestafzet.

De Stuurgroep Vlaamse Mestproblematiek – waarin zowel milieu- als landbouworganisaties zetelen, naast economische en wetenschappelijke actoren – heeft deze week nog unaniem voorgesteld om de controle gefaseerd en na een pilootfase uit te breiden tot vervoerders met een B-licentie. Hierdoor zou ongeveer een derde van de mestafzet onder de controle vallen.

Wij stellen vast dat de Vlaamse overheid ook veel verwacht van mestverwerking. Dit bleek nog in februari 2006, toen minister Peeters een zeer leerrijke rondetafel over mestverwerking organiseerde. Wij denken dat ook hier de realiteitszin ons leert dat mestverwerking geen wondermiddel is, hoewel het wel voor een stuk de druk van de ketel kan nemen. Mestverwerking heeft echter zowel economisch als ecologisch beperkingen.

In MAP 2bis werd 50 percent van de oplossing van mestverwerking verwacht, maar slechts 17 percent werd gerealiseerd. Ook uit de evaluatie van MAP 1 bleek dat mestverwerking bijzonder problematisch is. Vandaag staan we verder inzake mestverwerking.

Mestverwerking kan het probleem niet oplossen, maar kan daar wel toe bijdragen.

I.6. Vragen en opmerkingen van de leden

Mevrouw Vera Dua: Volgens de milieubeweging kan mestverwerking alleen het probleem van de 35 miljoen kilogram stikstof niet oplossen. Hoe ziet de milieubeweging de emissiehandel met afoming? Wat moet het uitgangspunt zijn van de emissiehandel: nutriëntenthalte, de vergunning, de reële productie. Wat kan het aandeel van de emissiehandel in die 35 miljoen kilogram zijn? De milieubeweging wil de uitbreidingsstop behouden tot het globale probleem opgelost is. Dus iedereen heeft baat bij een snelle oplossing. Emissiehandel kan daartoe bijdragen. Hoe?

De heer Bart Martens: Ik had graag wat meer uitleg bij de stelling dat boeren slechts zoveel mogen produceren als ze kunnen bewijzen milieuvriendelijk af te zetten. Dat systeem is trouwens sinds een aantal jaren ook in Nederland van toepassing. Slechts aan de hand van verwerkings-, export- of afzetcontracten, kunnen de landbouwers productierechten opbouwen. Dat heeft het voordeel dat de productie van een overschot al op het niveau van de boer zo goed als onmogelijk wordt. Een tweede voordeel is de maximale flexibiliteit die elke boer de kans geeft om zelf te kiezen waarheen zijn mestoverschot gaat: verwerking, export, afzet.

Het nadeel is dat de mestverwerker geen gegarandeerde aanvoer heeft. Hij weet immers niet wat de individuele boeren jaarlijks aan contracten zullen afsluiten. Als er een minimale verwerkingsplicht is – zoals de landbouworganisaties voorstellen en zoals in het decreet staat – kunnen de verwerkingsinstallaties rekenen op een gegarandeerde aanvoer van mest. Als elke boer vrij kan beslissen of hij de mest laat verwerken, exporteren of afzetten, valt die zekerheid weg. Ik vrees dan voor de gegarandeerde aanvoer. Mestverwerking, zelfs al is het maar een klein deel van de oplossing, zal dan allicht niet van de grond komen.

De heer Karlos Callens: Wat bedoelt de milieubeweging precies met de uitspraak dat mestverwerking maar een deel van het probleem oplost? Bedoelt ze daarmee dat de mestverwerking alleen de mest niet van het land kan verwijderen of dat het slechts een deel oplost van de 35 miljoen kilogram? Als het dat laatste is, heb ik het toch juist begrepen dat er nog twee andere mogelijkheden zijn: land en export. Zou

het een oplossing zijn om meer mestverwerking op te leggen?

De heer Bart Martens: Als een landbouwer vrij is in de keuze, denk ik dat hij misschien zal kiezen voor oplossingen die plotseling kunnen stilvallen. Stel dat er massaal gekozen wordt voor de export van verwerkte of bewerkte mest naar Frankrijk en er duikt één of ander vogelgriepvirus op waardoor alle export verboden wordt. Dan blijft Vlaanderen zitten met het mestoverschot. Daarom denk ik dat de verschillende oplossingen voor het mestoverschot gecombineerd moeten worden. Moet de keuzevrijheid van de landbouwer om met zijn mestoverschot te doen wat hij wil, niet aan banden gelegd worden?

Mevrouw Tinne Rombouts: Het is belangrijk om te kiezen voor haalbare maatregelen die gesteund worden door de landbouwers. Hoe kunnen de landbouwers op een positieve manier gestimuleerd worden om deel te nemen aan het nieuwe MAP? Er zijn allicht nadelen aan mestverwerking, onder meer op vlak van het nitraatresidu. Hoe kan men de oplossingswijzen aanpassen zodat ze praktisch haalbaar zijn?

De heer Jan Turf: Emissiehandel met afoming is een idee uit de visienota van de Vlaamse Regering. Het is een aanvaardbaar instrument omdat het individuele bedrijven toelaat te groeien terwijl de volledige sector door de afoming inkrimpt. De milieudruk vermindert dus ook. Voor het overige is dergelijke handel een van de systemen. Het is een werkwijze, de doelstelling is belangrijker. In landbouwmiddelen is er kritiek op een aantal sociaal-economische aspecten ervan. Het is namelijk zo dat iemand die uit de sector stapt, geld krijgt dat dan ook uit de sector verdwijnt. De milieubeweging heeft daar niet direct een mening over te formuleren, maar het is duidelijk dat bepaalde landbouwers er wel over struikelen.

Het is belangrijk dat de combinatie van individuele groei en daling van de totale milieudruk blijft bestaan. We staan ook positief tegenover andere systemen met die combinatie. De landbouworganisaties zijn beter geplaatst om te oordelen welke systemen vanuit landbouw-economisch en sociaal oogpunt het meest geschikt zijn.

Mevrouw Vera Dua: Het uitgangspunt is natuurlijk belangrijk. Als het gebeurt op basis van de milieuvergunningen, zal er heel wat jaren aan ruilhandel gedaan moeten worden vooraleer de eerste vermindering zichtbaar is. Zelfs als nutriëntenhalte het

uitgangspunt is, zal dat het geval zijn. De nutriëntenhaltes zijn immers een serieuze overschatting van wat er op stal staat. Als de huidige veestapel het uitgangspunt is, zal er effectief vanaf het eerste moment een 25 procentreductie zijn. Dat is een cruciale discussie met sociaal-economische consequenties. Als er niet omzichtig mee omgesprongen wordt, zal het instrument grote bedrijven toelaten te groeien, maar ertoe bijdragen dat kleine bedrijven verdwijnen, niet door een warme sanering maar met een gouden handdruk. Er zal een enorme concentratie komen in de landbouw. Dat kan een keuze zijn, maar de eerste jaren zal er geen effect zijn op het vlak van milieu.

De heer Jan Turf: Er is nog geen voorstel van de minister, maar uit wat hij totnogtoe gezegd heeft, lijkt het zijn bedoeling om niet te vertrekken van de milieuvergunningen en evenmin uit te gaan van de theoretische nutriëntenhalte maar wel van de ingevulde nutriëntenhalte. Dat perkt de doelaafstand natuurlijk in. Het opgebruiken van de bestaande stalvulling produceert een te groot mestoverschot en is nog een te zware milieubelasting. Het probleem wordt niet opgelost, zelfs niet als men uitgaat van het laagste niveau.

Als rechten om juridisch-technische redenen enkel toegekend kunnen worden op basis van de bestaande situatie, vindt de milieubeweging dat het recht los moet staan van het activeren ervan. Het activeren van het recht moet gebonden zijn aan het ter beschikking hebben van oplossingen om de mest effectief af te zetten, te verwerken of te exporteren.

Het doet er dan allicht niet toe wat het uitgangsniveau is, maar zelfs in theorie moet het probleem niet eerst groter gemaakt worden om het dan op te lossen. Het is zeer verstandig om uit te gaan van het laagst mogelijke niveau, de situatie is al ernstig genoeg. Dat moet behouden worden als een rechtenkader, maar niet noodzakelijk zomaar geactiveerd worden. Daarvoor moet men praktische oplossingen hebben.

De opmerkingen van de heer Martens zijn terecht, maar ik heb er niet voor gepleit om de mestverwerkingsplicht te schrappen. Volgens de milieubeweging zou een veehouder maar dieren mogen houden pro rata van wat hij kan afzetten. Een verplichte mestverwerking voor de eerste schijf, zoals wordt voorgesteld door het ABS, of omgekeerd vanaf een bepaalde hoeveelheid, is perfect compatibel met dit systeem. Ik heb niet gezegd dat de individuele boer zelf zijn puzzel moet samenstellen, hoewel ik begrepen heb dat

de Vlaamse Regering zoveel mogelijk verantwoordelijkheid, een soort menukaart, bij de landbouwer wil leggen. Dan ontstaat er inderdaad een probleem van economische zekerheid voor diegenen die investeren in mestverwerking en afhankelijk zijn van die boeren.

Ik denk dat beide systemen aanvullend kunnen werken waarbij het ene een economische garantie geeft aan diegene die investeren in de mestverwerking en het andere een ecologische garantie geeft, namelijk dat het mestoverschot en de enorme druk op de waterkwaliteit afnemen.

Het is waar dat de export naar het buitenland op elk ogenblik kan stilvallen, maar dat geldt ook voor de hele mestverwerking en dat is meteen haar achilleshiel. Zij levert een product af dat op de markt moet worden verhandeld, maar de vraag kan verdwijnen of de prijs instorten. Op dat moment wordt de uitweg geblokkeerd en dat risico weegt op de sector, want men kan het niet inschatten voor men zijn contracten afsluit. Met andere woorden, door zich te verlaten op mestverwerking en export, kunnen de investeringen van de individuele boer plots worden afgesneden door externe factoren zoals internationale ontwikkelingen. Grondgebondenheid blijft verstandiger en minder kwetsbaar, al gaat het hier niet om een milieu- maar om een economisch probleem.

Aan de heer Callens kan ik bevestigen dat het mestoverschot van enkele tientallen miljoenen kilogram wel degelijk is gemeten na het uitrijden op het land. Voor dat overschot zet de regering het meest in op mestverwerking, want men streeft naar ongeveer 10 miljoen kilogram. Over de bijdrage van de nieuwe nitraatarme voeders heb ik nog geen inschatting gehoord, maar ik verwacht dat ze kleiner zal zijn. Alle kleine bijdragen van andere maatregelen samen bereiken nooit de grootteorde van het genoemde overschot. Productierechten slechts activeren op het moment dat de mestafzet zeker is, maakt van alle deeloplossingen welkome verbeteringen voor de situatie van de veehouder. Maar de kloof van 35 miljoen kilogram op korte termijn overbruggen lijkt ons dus niet haalbaar. Wij zijn bang dat zonder ingreep aan de bron tegen eind 2007 heel wat veehouders met een enorm mestoverschot zullen zitten waarvoor ze op dit moment slechts twee mogelijkheden hebben. Maar voor opslag ontbreekt de capaciteit, terwijl de superheffingen voor illegaal uitrijden maatschappelijk onuitvoerbaar lijken, ook weer vanwege de enorme hoeveelheden.

Mevrouw Rombouts vindt mijn voorstelling te negatief. Ik doe mijn best om zo realistisch mogelijk te zijn. Europa staat op het respecteren van de grens van 50 milligram nitraat per liter oppervlaktewater. De wetenschap leert ons wat dat betekent voor het nitraatresidu in de bodem, zelfs al zitten daar nog variabelen op. Het is realistisch dat het beleid daar niet de ogen voor sluit maar daar integendeel rekening mee houdt. Bedoeling is stabiliteit op termijn te creëren. Naast die rechtszekerheid verkrijgt de boer hierdoor ook een opgepoetst imago. De erkenning van het milieuprobleem draagt daartoe bij. Men moet daarbij uitgaan van realistische cijfers, wetenschappelijk onderbouwde gegevens, correcte inschatting van excretiecijfers en een juiste benadering van fosforverzadigde bodems. Dat schept een kader voor een toekomst voor de landbouw, terwijl men eerder het einde van de landbouw voorspelde als heel Vlaanderen kwetsbaar gebied zou worden. De milieubeweging werkte de voorbije jaren mee aan het scheppen van de voorwaarden voor die toekomst, ook al blijft het milieu uiteraard onze grootste bekommernis. Maar zij staat dus niet negatief tegenover de landbouw.

Mevrouw Tinne Rombouts: Ik bedoelde niet dat u het negatiever voorstelt dan het is. Ik zeg wel dat u alleen een negatief perspectief aanbood. Of heeft u ook positieve voorstellen zoals de dynamische kaart? In de plaats van aan de landbouwer te zeggen wat hij allemaal niet of niet meer mag, kan men immers beter trachten hem mee te krijgen.

De heer Jan Turf: Wij hebben inderdaad positief gereageerd op die omkeerbare kaarten maar meteen ook gewaarschuwd dat zij geen snel resultaat zouden hebben. Er is immers niet alleen het probleem van het oppervlaktewater, maar ook dat van het grondwater en de eutrofiëring. Als men de landbouwer stevige grond wil geven om op te staan, moet men ervoor waken dat die het niet meteen bij de eerste Europese toetsing begeeft, zoals eerder gebeurd is.

De derogatie kan wat perspectief openen, maar helaas toont het voortgangsrapport van de Mestbank dat de reeds toegekende derogaties een zeer marginale impact hebben. Een economische wet zegt dat de andere Europese landen Vlaanderen niet zullen toestaan wat hun eigen landbouwsector ontzegd werd. Vlaanderen zal dezelfde voorwaarden opgelegd krijgen.

De milieubeweging kan een bijdrage leveren door voorstellen te ondersteunen die specifiek voor Vlaan-

deren zijn en Europees misschien moeilijk liggen. We moeten alleen kijken welke dat dan zijn, maar grote verschillen zullen ze niet maken. Voor de grondloze intensieve veehouderij zijn er vandaag hoe dan ook weinig positieve zaken te zeggen. Voor de landbouwer die zijn land bebouwt en mest ontvangt, is het probleem veel beperkter.

De heer Bart Martens: Het valt me op dat noch de landbouwers noch de milieubeweging het verband legden met het Europese landbouwbeleid. Nochtans zijn daar stimulansen te vinden. In het kader van het Programma voor Plattelandsontwikkeling (PDPO) kunnen milieumaatregelen gesubsidieerd worden via beheersovereenkomsten. Men kan met dit instrument voorlopers belonen. Bovendien kan men in het kader van de ‘cross-compliance’ – tegelijkertijd voldoen aan milieuvorwaarden om recht te krijgen op de volledige bedrijfstoelag – een deel van die bedrijfstoelag afroemen en zo achterblijvers straffen. Voor een succesvol mestbeleid zal men sterker het verband moeten leggen met een stimulerend en ontradend landbouwbeleid.

Er zijn belangrijke nuances geplaatst bij de verhandelbare nutriëntemissierechten. Het is een instrument om individuele bedrijven te laten groeien zonder dat de totale veestapel groeit en het mestoverschot toeneemt. Een bedrijf moet groeien om te kunnen investeren in nieuwe staltechnieken. Als alle bedrijven groeien, nemen de problemen alleen maar toe.

Wanneer de initiële rechten worden toegewezen, moet erop worden toegezien dat er meer dan alleen maar verkopers zijn. Initiële rechten toekennen op basis van de vergunning of van de nutriëntenthalte zal ertoe leiden dat veel slapende haltes geactiveerd worden. Op die manier wordt het probleem alleen maar groter en zal de sector de doelstellingen nooit halen.

De heer Karlos Callens: Ik wil nog reageren op de 17 percent mestverwerking die door MAP 2 werd gerealiseerd. De meest recente cijfers zijn die van 2004. Mestverwerking raakt op kruissnelheid. We mogen ons niet blind staren op die 17 percent.

Er zouden inderdaad ooit problemen kunnen zijn met de export. Ik wil dat toch relativeren. Wanneer vogelgriep uitbreekt, worden maatregelen genomen. We zullen in dat geval een ad-hocoplossing moeten vinden.

De heer Jan Turf: Het nieuwe Europese landbouwbeleid zal ertoe leiden dat landbouw en milieu op

termijn makkelijker met elkaar verzoend kunnen worden. Het is weliswaar een heel prille, maar positieve ontwikkeling.

I.7. Toelichting door de dames Sibylle Verplaetse en Isabelle Vermander (Vlaams Coördinatiecentrum Mestverwerking– VCM)

Mevrouw Sibylle Verplaetse, voorzitter Vlaams Coördinatiecentrum Mestverwerking (VCM): Het VCM slaat de brug tussen overheid en administratie, en probeert voor meer en betere mestverwerkingscapaciteit te zorgen. Wij zijn hier in de eerste plaats om te informeren.

Mevrouw Isabelle Vermander, adviseur VCM: De mestverwerking is de voorbije jaren uitgegroeid tot een vaste waarde. We beschikken over verschillende goed werkende technieken. Ze worden toegepast in meer dan 92 bedrijven. Dat cijfer haal ik uit onze enquête van 2005. We herhalen deze enquête tijdens de zomer van 2006.

De huidige operationele mestverwerkingscapaciteit bedraagt 13 miljoen kilogram stikstof en bijna 9 miljoen kilogram fosfaat. De grootste dierlijke productie en operationele verwerkingscapaciteit vinden we in West-Vlaanderen. West-Vlaanderen wordt gevolgd door respectievelijk Oost-Vlaanderen, Antwerpen, Limburg en Vlaams-Brabant.

In 2003 en 2004 werd het hoogste aantal mestverwerkingsinitiatieven genomen. Sedert eind 2004 een nieuw MAP is aangekondigd, neemt de sector opnieuw een afwachtende houding aan en daalt het aantal nieuwe initiatieven. We hebben wel de indruk dat de interesse de laatste maanden is toegenomen. Wellicht onder invloed van de actualiteit.

Belangrijk is de verhouding tussen vergunde en gerealiseerde installaties. Deze verhouding illustreert de onzekerheid. Niet alle vergunningen leiden tot een nieuwe installatie. Enkele grootschalige installaties zijn niet gebouwd wegens een gebrek aan aanvoorzekerheid. Het verschil tussen de beschikbare en de operationele capaciteit kan worden verklaard door dat een aantal installaties nog in de opstartfase zijn. Het duurt een aantal maanden voor een nieuwe installatie op volle capaciteit draait.

Uit een simulatie van de Mestbank blijkt dat het mestoverschot 32 miljoen kilogram stikstof en 5,5 miljoen kilogram fosfaat zal bedragen als Vlaanderen volledig als kwetsbaar gebied wordt afgebakend.

Het is dus voornamelijk een stikstofprobleem. Met de huidige operationele capaciteit kunnen we 13,2 miljoen kilogram stikstof aan. Met deze capaciteit wordt voornamelijk pluimveemest verwerkt. De helft door export van ruw pluimveemest en de helft door export na compostering of droging. 2,2 miljoen kilogram van de capaciteit wordt gebruikt voor mest van andere diersoorten.

Wanneer we naar fosfaat kijken, merken we dat 80 percent van de huidige pluimveemestproductie geëxporteerd wordt. De mogelijkheid om bijkomend pluimveemest te verwerken is bijgevolg beperkt. De toekomstige mestverwerkingsinitiatieven moeten vooral voor andere diersoorten gerealiseerd worden.

Belangrijk voor het beleid van de nabije toekomst zijn de knelpunten. We hebben ze in 2004 samengevat in onze knelpuntennota en een jaar later toegelicht in deze commissie. Op de rondetafelconferentie van minister Peeters hebben we een recentere versie van die lijst toegelicht.

In het kader van de rondetafelconferentie werd een werkgroep mestverwerking opgericht, die een aantal wetmatige oplossingen heeft voorgesteld voor knelpunten in het flankerende beleid. Die werkgroep was multidisciplinair samengesteld.

We vragen een stabiel en eenvoudig beleid. We willen een eenvoudig, transparant en rechtszeker MAP 3 om investeringen op lange termijn mogelijk te maken. We zijn blij dat minister Peeters op de viering van 10 jaar VCM heeft gezegd dat het nieuwe MAP minstens 10 jaar van kracht zal zijn. Die langetermijnvisie is heel belangrijk.

Belangrijk is ook dat er op korte termijn duidelijkheid komt. We merken al sedert 2004 een afwachtede houding in de sector. Er is dringend nood aan duidelijkheid over de inhoud van MAP 3 en over eventuele steunmogelijkheden. Wie nu beslist om te investeren, heeft minstens één jaar nodig om alle vergunningen aan te vragen en de installatie te bouwen. Nieuwe installaties halen pas na enkele maanden hun volle capaciteit. Wie nu beslist om te investeren, haalt op zijn vroegst begin 2008 de volle capaciteit.

Het beleid moet stimuleren en faciliteren. Stimuleren kan door middel van investeringssteun, werkingssubsidies of groeikansen. Daarvoor kan de opbrengst van de superheffing gebruikt worden, zoals voorgesteld in de beleidsnota van minister Peeters. Daar-

naast stellen we de bijkomende heffingen en het hoge BTW-tarief van 21 percent in vraag. We vragen ook aandacht voor pioniers en voor initiatieven van niet-landbouwers. Deze laatste vertegenwoordigen op dit moment ongeveer 50 percent van de operationele capaciteit.

Een faciliterend beleid werkt knelpunten in de wetgeving weg en stemt verschillende wetgevingen op elkaar af. De werkgroep Mestverwerking was een belangrijke eerste stap in dat opzicht.

Een ander belangrijk accent voor de nabije toekomst is de ruimtelijke ordening. Wij zijn verheugd over de nieuwe rondzendbrief, maar deze rondzendbrief is niet voldoende. Er is nood aan een duidelijk wettelijk kader om voldoende rechtszekerheid te bieden aan de initiatiefnemers, de omwonenden en de administraties die advies moeten verlenen.

In het kader van de rondzendbrief werd opdracht gegeven aan het VCM om in overleg met andere betrokken partijen een voorstel te formuleren voor de afbakening van specifieke bedrijventerreinen of speciaal voorbehouden zones voor mestbehandeling en -vergistings. In juni 2006 wordt gestart met het overleg hierover.

Er moet werk gemaakt worden van proactieve communicatie. Het NIMBY-syndroom duikt op: bij nieuwe initiatieven zijn er vaak problemen met allereerste buurtcomités. De sector moet verder begeleid worden bij proactieve- en crisiscommunicatie. VCM is van plan om in overleg met de organisaties STIM (Stimulering Innovatieve Mestverwerking) en Bio-gas-E initiatiefnemers te begeleiden aan de hand van een draaiboek en een stappenplan. Er zullen ook folders worden opgesteld met algemene vulgariserende informatie over mestverwerknig voor de burger om het imago van de sector te verbeteren.

Samen met enkele mestverwerkingsbedrijven nemen we deel aan de dag van de landbouw op 17 september 2006. Dit is een initiatief van de Boerenbond. We werken voor wat betreft mestverwerking samen met STIM.

Een ander belangrijk aspect is de afzet van de eindproducten via export en de niet-cultuurgrondgebonden afzet. De eindproducten zullen vooral geëxporteerd worden. De niet-cultuurgebonden afzet zal beperkt blijven. Dit soort afzet biedt wel de moge-

lijkheid om een beter imago te creëren voor de mestverwerkingssector.

Voor wat betreft de particuliere afzet bestaat er onduidelijkheid op het vlak van de wetgeving en de normen. Daarom wordt er geregeld overleg gepleegd tussen de Mestbank, de vzw Mestverwerkers en VCM, om de wettelijke regels op elkaar af te stemmen en om voorstellen voor normering en opvolging te formuleren. Dit kan een aanzet zijn om de huidige ministeriële rondzendbrief over afzet naar particulieren te actualiseren.

De eindproducten worden op dit ogenblik vooral geëxporteerd naar Frankrijk en Nederland. We zijn ervan overtuigd dat de bestaande export moet worden uitgebreid en gestimuleerd. Er moet daartoe overleg gepleegd worden tussen de administraties in binnen- en buitenland. Er moet meer gecommuniceerd worden over de eindproducten. Ook het imago in het buitenland is belangrijk. We zoeken naar nieuwe afzetmarkten, zoals Duitsland. We onderzoeken momenteel de Duitse exportregelgeving.

Een laatste belangrijk accent voor de toekomst is de energievalorisatie in het kader van mestverwerking. Vergisting kan bijvoorbeeld een waardevolle tussenstap zijn bij de verwerking. Een andere vorm van energievalorisatie is het gebruik van warmtekrachtkoppeling in het kader van de mestverwerking.

Er is nood aan duidelijkheid en rechtszekerheid over de gewaarborgde minimumvergoeding voor de groenestroomcertificaten, over de groenestroomdoelstellingen na 2010 en over de mogelijke steunmaatregelen bij vergisting. In het VLIF zijn er steunmaatregelen mogelijk voor wat betreft vergisting, maar de randvoorwaarden beletten dat er praktische dossiers kunnen worden gesubsidieerd. Voor wat betreft de waarborgregeling denken we vooral aan de combineerbaarheid met andere steunmaatregelen zoals de ecologiepremie.

I.8. Toelichting door de heer Ivan Tolpe (vzw Mestverwerkers)

De heer Ivan Tolpe, voorzitter vzw Mestverwerkers: Wij groeperen alle operationele mestverwerkers in Vlaanderen die volgens ons deontologisch verantwoord werken.

Mestverwerking wordt nog altijd onderschat. Op de rondetafelconferentie van 8 februari 2006 merkte een Europees vertegenwoordiger op dat mestverwerking

een 'end of pipe solution' zou zijn. Wie daar zo over denkt moet dringend met ons aan tafel gaan zitten. Op het vlak van stikstofemissies kan veehouderij in combinatie met mestverwerking duurzamer zijn dan andere systemen.

We willen een goed uitvoerbaar MAP 3 dat kan leiden tot sociaal-economische vooruitgang. Ook milieukundig moet er vooruitgang worden gerealiseerd. Het is van belang om na MAP 3 in een situatie te komen waarbij er voldoende mestverwerking is in Vlaanderen, zodat het mestoverschot kan worden weggewerkt.

Wij beseffen dat de volledige mestverwerkingsplicht niet kan worden opgelegd aan elk individueel bedrijf. Ik heb horen zeggen dat de sterkste schouders de zwaarste lasten moeten dragen. Wij weten echter niet welke schouders het sterkst zijn. Het is niet omdat een bedrijf groter is dat het zwaardere lasten kan dragen. Jongere bedrijven hebben het altijd moeilijker dan gevestigde bedrijven. Wij vragen daarom om het verplichte deel van mestverwerking te beperken. Een mestverwerkingsplicht van meer dan 50 percent op bedrijfsniveau, zoals nu in het decreet staat, zal voor bepaalde bedrijven altijd nefast zijn. Sommige bedrijven kunnen dit niet aan.

Als men niet boven 50 percent gaat, zal de totale verwerkingsplicht lager komen te liggen dan de genoemde cijfers van 30, 32 of 35 miljoen stikstof. Dat is op zich echter niet echt een probleem. Wij geloven dat er naast de verplichte mestverwerking ook een vrijwillige mestverwerking kan bestaan in Vlaanderen. Wij willen vooral dat het heel snel gaat.

Hier en daar wordt er gepleit voor zelfregulering. Het probleem daarbij zal zijn dat er geen stimulanzen zijn. Wij willen snel werken. We willen snel aan Europa duidelijk maken dat we de zaken onder controle hebben met de technieken die we in huis hebben. We willen ook aan de boeren duidelijk maken dat de regeling voor de mestverwerking in MAP 3 ertoe leidt dat het mestprobleem verdwijnt, waardoor de boer zijn mest goedkoper kan afzetten. Ook voor de politiek zal snelheid belangrijk zijn.

Wij stellen bij onze leden vast dat de nodige wil bestaat om snel te gaan. De mogelijkheden om te investeren zijn voorhanden. Zodra MAP 3 er is kan het vlug gaan, als er kansen worden gecreëerd voor de sector.

Het volledig verplicht maken van de verwerking van elke kilogram overschot zal niet werken. Te veel vra-

gen leidt niet tot een oplossing. Daarom willen wij de vrijwillige verwerking van mest stimuleren. Dit is mogelijk dankzij solidarisering. Als de mestafzetprijs voor iedereen snel naar beneden gaat, dan is het aangewezen dat iedereen daar een stukje toe bijdraagt. De vraag rijst of het niet mogelijk is om een deel van de heffingen die de sector betaalt, te doen terugvloeien naar de verwerking van niet-verwerkingsplichtige mest.

Er bestaat een serieuze dynamiek in de sector. De sterkste bedrijven kunnen investeren in nutriëntenrechten. Bedrijven die het het meest nodig hebben, kunnen dat soms niet. Daarom pleiten wij ervoor dat de sterke bedrijven zouden investeren in mestverwerking eerder dan in nutriënten. Het is niet meer dan logisch dat deze bedrijven daar rechten voor willen krijgen. Wie wil groeien moet ertoe gestimuleerd worden om middelen te investeren in verwerking; anderzijds moet deze bedrijven de mogelijkheid worden geboden om uit te breiden.

Voor een investering van ongeveer 250.000 euro in rechten, heb je een goede 1000 varkens. Bij eenzelfde investering in mestverwerking, is er mestverwerkingscapaciteit voor ongeveer 8000 varkens. De boeren die in dit verband meer inspanningen leveren moeten meer rechten krijgen. De boer die voor dit systeem kiest moet vooraf bewijzen dat hij zijn verantwoordelijkheid kan nemen. Een voorwaarde voor een uitbreiding met 1000 varkens zou kunnen zijn om gedurende het voorgaande jaar reeds mest te hebben verwerkt voor 1000 extra varkens. Hierdoor kan het zeer snel gaan. In 2007 wordt er verwerkt voor bijkomende rechten in 2008. Er worden dus eerst inspanningen gedaan ten voordele van anderen.

Dit systeem zal verschillende voordelen hebben. Het mestoverschot zal versneld afnemen. Het systeem berust vooral op vrijwilligheid. De daling van de mestproductie gaat de uitbreiding vooraf. De snelste uitbreiding zal gerealiseerd worden waar de afzetprijs het hoogst is.

Het is ook economisch duurzaam, want de mestverwerker is zeker van zijn aanvoer. Wij opteren ervoor om meer te blijven verwerken dan de uitbreiding om de ammoniakemissie van de uitbreiding volledig te compenseren. Als er een serieuze uitbreiding komt van veehouderij met mestverwerking, zal de ammoniakbalans negatief zijn, waardoor er bijkomende maatregelen verplicht zullen worden. Bedrijven die uitbreiden, dragen daar de verantwoordelijkheid voor. Het is goed dat ze dat vooraf weten.

Voor alle bedrijven in Vlaanderen, vooral de minder gestructureerde bedrijven, zou het goed zijn dat de prijs voor emissierechten snel zou dalen, waardoor die rechten toegankelijk worden voor iedereen. We zijn er evenzeer van overtuigd dat als de prijs voor mestafzet daalt, het imago van onze sector zal verbeteren.

I.9. Vragen en opmerkingen van de leden

De heer Bart Martens: De vzw Mestverwerkers zegt over de solidarisering dat een terugschroeving van de superheffing een stimulans is voor mestverwerking. Er zijn natuurlijk ook andere mogelijkheden zoals een systeem van verhandelbare mestverwerkingcertificaten. Dan verplicht men alle landbouwers om een deel van hun overschot, of productie, te laten verwerken, zij het weliswaar een klein deel, zodat de marginale zeer hoog oplopende verwerkingskosten om de laatste ton mest van het bedrijf te laten verwerken, niet betaald moet worden. De verwerking moet bewezen worden door het inleveren van een mestverwerkingcertificaat dat het bedrijf koopt van een erkende mestverwerker.

Bij groenestroomcertificaten zijn stroomleveranciers verplicht om een bepaald percentage van de stroom die ze leveren, te betrekken uit hernieuwbare energiebronnen. Ze moeten daarvoor dan groenestroomcertificaten inleveren, die worden toegekend aan groenestroomproducenten. Dat zorgt eigenlijk voor een solidarisering van de kostprijs van groenestroomproductie, op een marktconforme wijze.

Een toepassing van dergelijk systeem in de mestafzet zorgt ervoor dat kleine landbouwers, die de capaciteit, de kritische massa of de knowhow niet hebben, niet verplicht worden om zelf de mest te verwerken. Anderzijds kan een dergelijk systeem van solidariteit voldoende mestaanvoer en dus een inkomen aan de mestverwerkers garanderen. Is dergelijk systeem evenwaardig aan het systeem met de superheffingen waarvan de opbrengsten gebruikt worden om mestverwerking te subsidiëren? Het doel van superheffingen is immers dat ze niet betaald hoeven te worden maar dat ze het gedrag sturen zodat de heffingen afnemen en uiteindelijk niet meer betaald moeten worden. Die heffingen zijn geen stabiele vorm van solidaire financiering.

Ook het VCM pleit voor een stimulerend beleid met aandacht voor pioniers. In hoeverre stimuleert een

systeem van verhandelbare mestverwerkingcertificaten, waarbij elk landbouwbedrijf een deel van zijn mestoverschot verplicht moet laten verwerken maar dat kan doen door verwerkingscertificaten te kopen van mestverwerkers, en beloont het de mestverwerkers? Een pionier die al geïnvesteerd heeft, zal op die manier voldoende mest geleverd krijgen, ook al is het niet zijn eigen mest.

VCM pleit voor een stimulerend beleid met ondersteuning door het VLIF en eventueel de ecologiepremie. Als ik goed ben ingelicht, zijn beide onverzoenbaar. Ofwel behoren de mestverwerkers tot de landbouwsector en kunnen ze beroep doen op de steunmaatregelen van het VLIF, ofwel staan ze buiten de landbouwsector en kunnen ze een beroep doen op economische expansiesteun en de ecologiepremie. Juridisch en volgens de Europese wetgeving kan men niet van beide walletjes eten. Acht VCM beide werkwijzen combineerbaar? Zo ja, hoe kan dat juridisch gerechtvaardigd worden?

In welke mate laat Europa investeringssteun toe? Investeringssteun moet immers als staatssteun aangemeld worden bij de Europese Commissie. Die gaat ervan uit dat investeringen, nodig om aan de milieuverplichtingen van de Europese Unie te voldoen, niet in aanmerking komen voor subsidies en voor staatssteun; de subsidies voor verdergaande milieubescherming eventueel wel. Hier gaat het echter om investeringen die nodig zijn om de minimale verplichtingen van de Europese nitraatrichtlijn te halen.

Treedt er ook geen concurrentievervalsing op tussen de landbouwers die investeren in aankoop van bijkomende grond om hun mestoverschot weg te werken en dus geen beroep kunnen doen op subsidies of investeringssteun, en andere die wel investeringssteun krijgen?

De heer Frans Wymeersch: Waarom werden er volgens VCM in 2005 relatief weinig of zelfs geen nieuwe initiatieven genomen? Is de financiële wereld bereid mestverwerking te financieren?

Hoe ziet de heer Tolpe de evolutie van de mestverwerking in het licht van het totale mestoverschot? Hoe staat de milieubeweging tegenover overheidssteun of -participatie? Hoe ziet ze de praktische uitwerking ervan?

Mevrouw Sibylle Verplaetse: Een systeem met mestverwerkingcertificaten kan inderdaad gezien worden

als een beloning voor de pioniers. Ik pleit persoonlijk niet meteen voor dat systeem onder andere omwille van een bijkomende administratieve last want de pioniers kunnen immers nog op andere wijzen beloond worden. Als substitutie niet langer aan plafonds gebonden is bijvoorbeeld, worden diegenen die al geïnvesteerd hebben ook beloond.

Het feit dat we de VLIF-steun en ecologiepremie opgesomd hebben, betekent niet dat ze juridisch verzoenbaar zijn. Het VCM heeft dat knelpunt trouwens vernoemd. Investeerders zijn echter ofwel landbouwers ofwel niet-landbouwers. Vanuit hun positie kunnen ze dan op de ene of andere maatregel beroep doen. We zullen de commissieleden een nota met de juridische finesses bezorgen.

Zoals ook door de Europese ambtenaren op de rondetafelconferentie ‘mestverwerking’ gezegd, is Europa principieel niet tegen ondersteuning in het kader van het concurrentiebeleid, als de maatregelen ten eerste tijdelijk zijn en ten tweede verder gaan dan wat de normale milieuwetgeving vereist. In sommige gevallen is aan beide voorwaarden voldaan en kan de Europese Commissie het licht op groen zetten. Het is zaak om de juiste criteria te vinden.

We willen de eventuele VLIF-steun voor landbouw dan ook eerder bekijken als een ammoniakreducerende maatregel, waarvan nu reeds een aantal principes in het Programmeringsdocument voor Plattelandsontwikkeling voorgeschreven zijn om in aanmerking te komen. Of de realisatie van mestverwerking onder zeer strikte voorwaarden onder die maatregel zou kunnen vallen, zou allicht onderzocht moeten worden.

De concurrentie tussen boeren die grond kopen om hun mest af te zetten en andere boeren die de mest verwerken, is een feit. Als het bekeken wordt in het licht van de ammoniakreductie, is het niet langer een zuiver economische kwestie.

Mevrouw Isabelle Vermader: In 2005 is er zoals gezegd een terugval van het aantal nieuwe initiatieven, vooral ten opzichte van 2003 en een deel van 2004. Een belangrijke reden is volgens ons de rechts-onzekerheid, onder meer de onduidelijkheid over de inhoud van het nieuwe MAP. De investeerders, vooral in mestverwerking op bedrijfsniveau, wachten af omdat ze niet weten hoe hoog de individuele mestverwerkingplicht zal zijn. Dat is minder het geval voor investeringen in overkoepelende systemen. Op

dat vlak beseft men immers dat er een probleem is op Vlaams vlak, waardoor de aanvoer, onafhankelijk van de invulling van het nieuwe MAP, beter gegarandeerd is.

Mevrouw Sibylle Verplaetse: Banken beschouwen investeringen in mestverwerking nog steeds als risicokapitaal. Rechtszekerheid, garantie op mestaanvoer enzovoort, blijven heikele punten. De mestverwerkers zijn beter geplaatst om daar concrete informatie over te geven.

De heer Ivan Tolpe: De bedoeling van de solidarisering is het sneller te laten gaan zonder dat het voor iemand een last is. We mikken op het feit dat de mestafzet in Vlaanderen goedkoop wordt bij voldoende mestverwerking. Van het profijt dat iedereen daarbij gaat voelen, willen wij een stukje bij de investeerder krijgen. Het alternatief is een zelfregulerend systeem, maar dat is trager, ook voor Europa. Dan blijven we nog een paar jaar aanmodderen. Daar is geen tijd meer voor. De dynamiek van de bedrijven hanteren door hen kansen op uitbreiding te geven, zal een veel groter effect genereren.

De superheffing is specifiek voor een aantal bedrijven. Ik had het over een – kleine – overschotheffing voor alle bedrijven met een overschot. Zij zullen namelijk alle mee profiteren. De goedkoopste en snelste inning gebeurt net als bij de productieheffing door de overheid. De investeerder weet meteen voor de volgende jaren per kubieke meter niet-verwerkingsplichtige mest die hij verwerkt, welke tegemoetkoming hij krijgt. Het gaat vaak om heel kleine overschotten. Werken via certificaten creëert een log en duur inningsmechanisme. Er is nu al te veel administratie in de mestverwerking.

Ik ben ervan overtuigd dat onze sector het totale overschot aankan als onze geest van ondernemend denken gevolgd wordt. We staan op 12 miljoen kilogram en er zit 3 tot 4 miljoen kilogram in de pijplijn. Als men op de dynamiek van de bedrijven inspeelt, wordt de snelheid alleen nog beperkt door wat de installateurs aankunnen.

Als men vandaag met overheidssteun begint, laat men de pioniers in de kou staan. Zij krijgen er dan morgen een gesubsidieerde concurrent bij. Bovendien maakt de Europese wetgeving die steun niet zo gemakkelijk, zoals VCM al suggereerde.

Een ondersteunend beleid en een MAP 3 dat een stevig kader geeft aan mestverwerking, is belangrijker

dan participatie. Een goed kader zorgt immers voor investeerders. Zij moeten de commerciële mogelijkheden zien.

Ik kan niet voor anderen spreken, maar mijn onderhandelingen met de bank voor de financiering van mijn investering zijn zeer goed verlopen.

II. HOORZITTING VAN 22 JUNI 2006

II.1. Toelichting door de heer Daniël De Brabander (Instituut voor Landbouw- en Visserijonderzoek)

De heer Daniël De Brabander, wetenschappelijk directeur Instituut voor Landbouw- en Visserijonderzoek (ILVO): Mijn toelichting handelt over de aanpak van de stikstof- en fosforexcretie via de voeding. Wat is er al gerealiseerd? Zijn er nog mogelijkheden?

Ik zal het ook hebben over de voeding van rundvee, maar vooral van varkens en ook wel pluimvee. Het probleem stelt zich vooral in die sectoren met vaak grondloze bedrijven. Bij varkensteelt nog iets meer dan bij pluimveebedrijven omdat pluimveemest gemakkelijker kan geëxporteerd of afgezet worden.

Het heeft maar zin om een reglement uit te vaardigen als de naleving ervan gecontroleerd kan worden. Bij varkens en pluimvee is de voeding controleerbaar omdat ze meestal met maar één voedermiddel, vaak een mengvoeder, gevoerd worden. Bovendien heeft het MAP stimulansen voor varkens- en pluimveekwekers: er is nu het fosforconvenant, straks het eiwitconvenant, regressie. Dit geldt niet voor rundveekwekers. Voor rundvee gebruikt men overwegend eigen voeders, mais- of graskuilvoeders, perspulp, bieten. Dat wordt dan aangevuld met een beperkte hoeveelheid krachtvoeder. De controle daarop is veel moeilijker. Bovendien biedt het MAP die landbouwers geen extra stimulansen.

De stikstofuitstoot is beperkt door de aanwending van aminozuren in de voeding. Aminozuren zijn de bouwstenen van de eiwitten. De eenmagigen hebben niet zozeer behoefte aan eiwitten, maar wel aan essentiële aminozuren. Aan bijna alle voeder van pluimvee en varkens worden de meest beperkende aminozuren toegevoegd, zodat het eiwitniveau van het voeder vermindert. Daardoor is de stikstofexcretie gereduceerd. De vrije aminozuren worden industrieel bereid door fermentatie. Het ILVO heeft heel

wat onderzoek gedaan naar de aminozuurbehoeften van pluimvee en varkens.

Van lysine, één van de meest limiterende aminozuren, wordt jaarlijks wereldwijd ongeveer 1 miljoen ton geproduceerd. Soms wordt er beweerd dat als de aminozuren te duur worden, er terug meer eiwit zal gevoederd worden waardoor de stikstofexcretie verhoogt. Als de prijs van sojaschroot, de meest gebruikte plantaardige eiwitbron in de dierenvoeding, vergeleken wordt met de prijs van lysine, blijkt dat de prijsevolutie van beide producten ongeveer gelijk is. Bij een hoge eiwitprijs stijgt de prijs van lysine en andere aminozuren ook. De industrie profiteert dus van de hoge eiwitprijs om de prijzen van de aminozuren te verhogen. De prijs van de aminozuren is niet afhankelijk van de productiekosten maar van de marktwetten.

Een belangrijke oorzaak van een sterk gereduceerde fosfaatuitstoot bij dieren is het gebruik van fytase bij eenmagigen. Eenmagigen kunnen heel wat van het fosfor in plantaardig materiaal, het zogenaamde fytine-fosfor, niet verteren. Daarvoor is er immers een enzyme nodig, fytase, waarover de varkens en het pluimvee niet beschikken. Herkauwers, zoals de koe, maken door de bacteriën in de pens zelf fytase aan. Het heeft dus geen zin om fytase te geven aan koeien. Het is wel zeer zinvol en wordt bijna algemeen toegepast bij de eenmagigen. Dat heeft een sterke reductie van het fosfaat in de voeders en daardoor een gereduceerde fosfaatuitstoot tot gevolg.

Het ILVO heeft heel wat onderzoek gedaan naar de fosfaatbesparingsmogelijkheden door het gebruik van fytase. Het heeft ook de voorwaarden onderzocht om fytase succesvol toe te passen. Zo heeft het vastgesteld dat 500 eenheden fytase, de gebruikelijke dosis in varkensvoer, overeenkomt met 0,8 gram verteerbare fosfor per kilogram. Dat is een aanzienlijke winst. De behoefte van een varken (vanaf 40 kilogram) aan verteerbare fosfor is ongeveer 1,8 gram per kilogram voeder. Die behoefte kan met 0,8 gram gereduceerd worden. Dat heeft dus een serieuze impact op de brutofosfor in het rantsoen en dus op de fosforuitstoot. Bij vleeskippen komt 550 eenheden fytase per kilogram in het rantsoen overeen met een gram minerale fosfor, die het voeder minder moet bevatten.

De prijs van fytase is gedaald, de voederfosfaten zijn in prijs gestegen, vooral na het verbod op dierenmeel. Dierenmeel was immers een goedkope fosforbron.

Het gevolg van die prijsevolutie is dat er meer fytase gebruikt wordt. In de voeding van varkens en pluimvee wordt er dus algemeen fytase gebruikt. Samen met de prijsdaling hebben de stimuli uit het MAP ervoor gezorgd dat fosforarme voeders bijna algemeen gebruikt worden bij de eenmagigen.

Een van de onderzoeken van het ILVO ging over de invloed van fytase op de fosforverteerbaarheid bij vleeskippen. De verteerbaarheid stijgt door fytase, er is minder voedingsfosfor nodig en dus minder uitscheiding.

Het kabinet van minister-president Letermé heeft het ILVO gevraagd om de huidige stikstof- en fosforexcretie van vleesvarkens te bepalen. De huidige excretie bedraagt 11,6 kilogram stikstof per varken per jaar en 4,2 kilogram fosfaat. Het huidige MAP gaat echter uit van 13 kilogram stikstof en 6,5 kilogram fosfaat. Dat betekent niet dat die cijfers de nieuwe normen zullen worden. Ze zullen waarschijnlijk nog wat opgetrokken worden om een stimulans te zijn voor de boeren die beter willen doen, door regressie of convenantvoeder te gebruiken.

Bij vleesvarkens is er een algemene verlaging van het eiwitgehalte van het voeder door het gebruik van aminozuren. Soms wordt er ook driefasevoeding toegediend. Lang geleden gaf men aan de varkens eenzelfde voeder vanaf 20 kilogram tot ze geslacht werden. Al vele jaren werkt men in twee fasen omdat de jongere varkens meer eiwit nodig hebben dan de oudere varkens. Vandaag is tweefasevoeding algemeen van toepassing, op sommige bedrijven wordt er zelfs al driefasevoeding gebruikt. Dat heeft een lagere stikstofuitstoot tot gevolg. Een volgende stap is een algemeen gebruik van laagfosforvoeding door de invoering van fytase maar ook door de werking van de convenant en de regressie.

Het ILVO heeft een bevraging gedaan naar de eiwitgehalten in varkensvoerders in 1990. Het gangbare eiwitgehalte in varkensvoeder bedroeg voor varkens van 20 tot 40 kilogram 18,5 percent en van 40 tot 110 kilogram 17 percent. Vandaag liggen die cijfers anderhalf percent lager. De stikstofexcretie van 13,3 kilogram per jaar per varkensplaats is gedaald naar 11,6 kilogram. Dat betekent een daling van 13 percent op 16 jaar. De vorderingen zijn meer uitgesproken de laatste jaren, sinds 1998-1999. Uit de literatuur blijkt dat een procenteenheid minder eiwit in varkensvoer een reductie van stikstofexcretie van zeven tot tien percent tot gevolg heeft.

Als varkens minder eiwit krijgen, nemen ze minder water op. Dat betekent dat er ook minder urine is en dat er dus minder mest geproduceerd wordt. De mest heeft een hogere drogestofgehalte. Het is dus betere mest, met een kleiner volume. Dat is belangrijk voor het transport en de verwerking. Dat is een tweede voordeel van een laag eiwitgehalte in het varkensvoeder.

In 1990 was het fosforgehalte van voeder voor varkens van 20 tot 40 kilogram 0,60 percent en voor varkens van 40 tot 110 kilogram 0,55 percent. In 2006 is het fosforgehalte van voeder voor varkens van 20 tot 40 kilogram gedaald tot 0,45 percent en voor varkens van 40 tot 110 kilogram tot 0,40 percent. In 1990 werd de fosfaatexcretie per varkensplaats en per jaar geschat op 6,6 kilogram, nu is dat 4,2 kilogram. Dat betekent een reductie van 37 percent. De fosfaatexcretie van de varkens is gedaald door het toedienen van laagfosforvoerders.

Er zijn nog bijkomende reductiemogelijkheden, hoewel we niet mogen verwachten dat we de komende tien jaar dezelfde resultaten zullen boeken als de afgelopen tien jaar. Een praktische reductiemogelijkheid is de veralgemening van de driefasevoeding. Op de meeste bedrijven werkt men nog met twee fasen. Er zou zelfs overgestapt kunnen worden op multifasevoeding. Dat betekent dat een varkenshouder met twee silo's werkt, één met een eiwitarmere en een ander met een eiwitrijkere voeder. Door beide te mengen, kan hij dagelijks het eiwitgehalte van het rantsoen sturen.

Het fosforgehalte van de voeding kan nog lager. Het gescheiden afmesten van baren (gecastreerde beer-tjes) en gelten (jonge zeugjes die nog niet geworpen hebben) kan zinvol zijn voor de aminozurenvoeding en de stikstofexcretie.

Het ILVO onderzoekt momenteel de mogelijkheden van voedingssupplementen die de ammoniakemisie bij varkens reduceert. Dat kan eventueel ook bij andere diersoorten overwogen worden. Volgens recente cijfers bieden die voedingssupplementen perspectieven.

Tweefasevoeding betekent dat oudere varkens voeding met een lager eiwitniveau krijgen. In de loop van de vetmestperiode daalt de lysinebehoefte, het belangrijkste aminozuur, en dus ook de totale eiwitbehoefte continu. In het ideale geval moet ook het eiwitgehalte in de voeders continu verlagen, naarmate het varken zwaarder of ouder wordt. Gedurende een

bepaalde periode is het eiwitgehalte echter constant, daarom is er een overschot op een bepaald moment. Het systeem zou dus nog verder verfijnd kunnen worden.

Voor fosfor geldt hetzelfde. De fosforbehoefte, de fosforconcentratie van het voeder die varkens nodig hebben, is niet constant in de vetmestperiode, maar neemt gestaag af. De retentie van fosfor in de beenderen is bijna constant. Meerfasige voeding met een steeds lagere concentratie fosfor betekent dus minder excretie.

Driefasevoeding met een specifiek voeder voor varkens van 20 tot 40 kilogram, van 40 tot 70 kilogram en van 70 tot 110 kilogram, is zeker haalbaar. Bij driefasevoeding is het eiwitgehalte afgestemd op de hoogste behoefte, dus in het begin van die fase. In de weken erna is er dus enige luxeconsumptie.

Als in de laatste fase van de driefasevoeding bij vleesvarkens, wat minder eiwit gestopt wordt – dat is zeker doenbaar zonder dat de dierlijke prestaties daaronder lijden – kan de varkensexcretie van 11,6 kilogram stikstof per varkensplaats per jaar nog dalen naar 10,9 kilogram stikstof. Waarschijnlijk kunnen de eiwitten in het algemeen nog iets verminderd worden zonder noemenswaardige nadelen voor de dierprestaties. De limiet is dan een excretie van 9,9 kilogram stikstof per varkensplaats per jaar. Dat betekent een daling ten opzichte van de huidige gangbare excretie bij tweefasevoeding, van zes percent op de stikstofexcretie. Een verlaging tot de limieten van de eiwitvermindering resulteert dan in een daling van 15 percent.

De invoering van multifasevoeding is ook onderzocht. Men kwam tot een daling van twaalf percent ten opzichte van tweefasevoeding, maar dat hangt af van de eiwitgehalten die men instelt.

Voor fosfor ligt de limiet op 0,40 percent in de fase van 20 tot 40 kilogram, en 0,35 percent in de fase van 40 tot 110 kilogram. Dergelijke lage gehalten beperken de keuze van de grondstoffen voor de voeders. Allicht zullen de voeders iets duurder worden. Dergelijke voeders kunnen resulteren in een daling van de fosfaatuitstoot van 20 percent. De werkwijze wordt al hier en daar toegepast.

In Vlaanderen bedroeg de fosfaatexcretie per varken en per jaar in 2004 4,23 kilogram. Onlangs heb ik de cijfers gekregen van een belangrijke varkensintegratie die regressieanalyse toepast om de fosfaatuitstoot te

berekenen. Het resultaat was 3,73 kilogram. Er is dus nog wat ruimte.

Ik vat eerst de verwezenlijkingen op het vlak van stikstof samen. In vergelijking met 1990 is er nu een tweefasevoeding met een lager eiwitgehalte, ongeveer 1,5 percent, daardoor is de stikstofexcretie lager. Bij driefasevoeding zal de stikstofexcretie nog vermindern. Als we tot de limietwaarde van eiwitgehalte gaan, dus zonder noemenswaardige verstoring van de dierlijke prestaties, is er nog een verdere daling van de stikstofexcretie mogelijk. Eigenlijk kan ook de fosforexcretie door de voeding nog dalen, maar niet meer zo spectaculair als de voorbije tien tot 15 jaar.

Een andere mogelijkheid is zoals gezegd, het gescheiden afmesten van baren en gelten. We hebben de laatste jaren nogal wat onderzoek gedaan naar de aminozuurbehoefte van gelten en baren. Het is bekend dat baren veel gemakkelijker vet aanzetten, dus relatief gezien minder spierweefsel opbouwen. Het eiwit van het varken zit in de spieren, dus hoe minder spieren, hoe lager de eiwitbehoefte van dat varken. Het zou dus te overwegen zijn om de baren andere voeding te geven dan de gelten.

Het ILVO heeft de invloed op ammoniakemissie van het gangbare voeder in 2005 vergeleken met voeder waaraan een supplement toegevoegd is. De metingen van 29 mei tot 10 juni 2006 werden weergegeven. Uit de cijfers blijkt duidelijk dat de cumulatieve ammoniakemissie ruim 15 percent lager was dan van hetzelfde voeder zonder de additieven. Ik denk dus dat we binnen een paar jaar toch ook via de voeding de ammoniakemissie bij varkens kunnen reduceren. Tot op heden ligt het accent uitsluitend op emissiearme stallen. Dat is een serieuze investering, maar via de voeding is er blijkbaar ook nog een en ander mogelijk.

De realisaties bij pluimvee zijn gelijkaardig. Het voedereiwit is verlaagd door het gebruik van aminozuren. Bij vleeskippen wordt praktisch algemeen driefasevoeding toegepast. Dat was voorheen zeker niet het geval. Nu is er een starter-, groei- en finisher-voeding, waarbij het eiwitgehalte steeds daalt, resulterend in een lagere stikstofexcretie. Algemeen wordt laagfosforvoeding met fytase bij pluimvee gestimuleerd door het convenant en door de regressie. Vooral bij leghennen moet er wel aandacht zijn voor de skeletontwikkeling. Het kan immers dat die kippen te weinig fosfor krijgen. Dat gevaar is kleiner bij vleeskippen of bij varkens. Die hebben maar een beperkte levensduur, leghennen en zeugen zijn kwetsbaarder.

Het eiwitgehalte in voeder voor vleeskippen bedraagt ongeveer 20 percent. Een verlaging van een percentpunt is dus 1 op 20 of vijf percent. Met één percent minder eiwit in het voeder, komt er ongeveer tien percent minder stikstofexcretie overeen. Dat is gelijkaardig als bij de varkens. Pluimvee heeft echter wel degelijk eiwitten en aminozuren nodig. Een te krappe voeding zal de groei van die dieren negatief beïnvloeden. Het 'feed conversion ratio' is de voederomzet, dus de hoeveelheid voeder dat een dier nodig heeft om een kilogram te groeien. We streven naar een zo laag mogelijke hoeveelheid voedsel, zoals het ook een streefdoel is om zoveel mogelijk borstvlees te kweken.

De gewichtstoename lijdt dus onder een te lage dosering aminozuren. Dan is er meer voeder nodig om een kilogram te groeien en er is minder borstvlees. Er komt dan uiteraard heel wat meer stikstof in het milieu terecht. Vanaf een bepaald niveau verbeteren de parameters niet meer. Het komt erop neer om het goede evenwicht te zoeken: goede prestaties met minimale excreties. Het ILVO heeft daar de laatste jaren onderzoek naar gedaan.

Essentiële aminozuren zijn de aminozuren die de dieren zelf niet kunnen aanmaken. De aminozuren die de dieren zelf aanmaken, zijn de niet-essentiële. Daarmee moet er geen rekening gehouden worden bij de voeding. Als vleeskippen een normaal voeder krijgen, bijvoorbeeld met 19 percent ruw eiwit erin, is de verdeling van de essentiële aminozuren niet altijd ideaal. Voorheen werd dat opgelost door de toediening van extra eiwitten, dus niet 19 maar 21,5 percent. Dan waren alle eiwitniveaus voldoende, behalve methionine. Het is in praktijk bijna onmogelijk om het gehalte methionine op het ideale niveau te krijgen door eiwitten toe te voegen.

Door aminozuren supplement toe te dienen, worden er geen eiwitten maar zuivere aminozuren aan de voeding toegevoegd. Enkel de drie meest limiterende aminozuren worden toegevoegd, zodat die niveaus in orde zijn. Minder eiwit in de voeding betekent minder stikstof in het milieu.

Als de drie meest limiterende aminozuren (methionine, lysine, threonine) toegevoegd worden, volstaat een eiwitgehalte van 20,5 percent. Als er bijvoorbeeld geen lysine toegevoegd wordt, is er een eiwitgehalte nodig van ruim 23 percent, zonder threonine ook. Het is niet te berekenen hoeveel het eiwitgehalte zou bedragen zonder vrije methionine. Per percent minder eiwit, komt er tien percent minder stikstof in het

milieu. Een voeder met aminozuren, en een voeder zonder supplementen, betekent een verschil van 25 tot 30 percent in stikstofexcretie.

Uit een zeer recente proef van het ILVO met vleeskippen is gebleken dat er nog een eiwitreductie mogelijk is. In een bepaalde proef is het eiwitgehalte teruggebracht van 21,1 naar 18,7 percent. De stikstofexcretie is gedaald van 73,6 gram per dier naar 58,3 gram.

Ook bij de vleeskippen is het eiwitgehalte van elke fase van de driefasevoeding gebaseerd op het eiwitgehalte dat de kippen in het begin van die fase nodig hebben. In de pluimveehouderij denkt men ernstig over precisievoeding. Dat is de multifasevoeding waarbij men in principe dagelijks het eiwitgehalte zou kunnen regelen door het mengen van twee voeders.

Ik wil het gevaar van een te laag fosforgehalte illustreren aan de hand van een proef. Men heeft aan leghennen meer en meer fosfor toegediend. Bij een te lage dosering is het fosfor en calciumgehalte in de beenderen te laag. Dan krijgen de dieren problemen met hun poten en kwetsuren. Dat gaat in tegen het dierenwelzijn. Voorbij een bepaald niveau van fosfor in de voeding, wordt er geen extra fosfor opgeslagen in de beenderen. Dat komt het dier niet meer ten goede en alle overschotten komen daarenboven in het milieu terecht.

Kortom, voor pluimvee is het werken met precisievoeding een belangrijke reducerende maatregel. Bij pluimvee worden er vandaag drie aminozuren toegediend. Als men hiervan nog meer zou toedienen, zouden andere aminozuren limiterend worden. Die aminozuren worden vandaag niet toegevoegd omdat ze te duur zijn. Ze zijn echter zo duur omdat de vraag te klein is. Als de prijs van de andere aminozuren zou dalen, zullen die ook toegevoegd worden. Dan zullen er nog meer synthetische aminozuren gebruikt worden. Daardoor zou het eiwitniveau in het voeder toch nog wat kunnen dalen. De vermindering zal alleszins kleiner zijn dan wat er de laatste jaren gerealiseerd is, maar er is nog ruimte.

Recent heeft het ILVO ook vastgesteld dat bepaalde vitamine D-metabolieten een invloed kunnen hebben op de fosforbenutting bij kippen. Momenteel is het nog te duur, maar het is niet uitgesloten dat het binnen afzienbare tijd op de markt komt.

We hebben de opdracht gekregen om de uitscheidingsnormen bij rundvee, hier melkvee, te herbekijken. Voor melkkoeien hanteert men in het huidige

MAP een uitscheidingsnorm van 97 kilogram stikstof per koe en per jaar. We hebben die norm op verschillende wijzen beoordeeld. Vooreerst zijn we uitgegaan van een twaalfstal balansproeven. Dat zijn proeven die precies meten hoeveel er van elke stof in de voeding zit en hoeveel in de urine en in de feces. Voorts hebben we een 17-tal proeven gedaan waarbij we van alle koeien de voeding, de hoeveelheid melk die ze produceerden en het melkeiwitgehalte gemeten hebben. De eiwitproductie in de koe gaat immers via het melkeiwit. Het verschil tussen de eiwitten in de melk en in het voeder komt bijna volledig met de feces en de urine naar buiten. We hebben dat ook berekend aan de hand van de gangbare rantsoenen. We zijn tot de vaststelling gekomen dat de uitscheidingsnorm van het MAP correct is. Het is wel zo dat naarmate een koe meer melk geeft, ze meer voeder nodig heeft, dus ook meer eiwit, en ze dus ook meer stikstof in het milieu brengt. Daarom is het verantwoord om de excretie bij koeien te differentiëren in functie van het melkproductieniveau. Het verschil bedraagt ongeveer een 8 kilogram stikstof per koe en per jaar per duizend kilogram extra melk.

Dat betekent niet dat de hoogproductieve koeien grote vervuilers zijn. Natuurlijk is dat zo per koe, maar naarmate het productieniveau van een koe toeneemt, daalt de excretie uitgedrukt per kilogram melk. Elke melkveehouder heeft een melkquotum. Een veehouder die het melkquotum van 300.000 liter bereikt met koeien die 9000 liter melk produceren, heeft minder koeien nodig dan een veehouder die hetzelfde quotum bereikt met koeien die 6000 liter melk produceren. Het gebruik van productievere koeien brengt heel wat minder stikstof in het milieu.

De overheid kan de stikstof- en fosforopname van varkens en pluimvee eigenlijk vrij goed controleren, want die diersoorten krijgen maar een voeder. Koeien krijgen ruwvoerders, maar ook krachtvoeder. Dat is bijna niet controleerbaar. We hebben verschillende jaren onderzoek gedaan naar het melkureumgehalte. Op elke melkhoeveelheid die geleverd wordt aan de melkerij wordt sinds enkele jaren het melkureumgehalte berekend. Het gaat om een onbetwiste indicator van de eiwitvoeding. Om die reden werd dit geïntegreerd in het Nederlandse MAP. Wij zijn daarvan op dit ogenblik geen voorstander.

Het ureumgehalte in de melk wordt beïnvloed door eiwitfactoren en weinig door dierfactoren, zoals het gewicht van het dier enzovoort. Tijdens ons onderzoek kregen we echter de indruk dat bepaalde voedermiddelen een eigen invloed hebben op het

melkureumgehalte. Zolang we hierover geen absolute duidelijkheid hebben is het onverantwoord om dit in het MAP te integreren. Bij dezelfde eiwitvoorziening, bleek het ureumgehalte bijvoorbeeld duidelijk hoger te zijn bij voeding met maïskuil in vergelijking met voeding met voordroogkuil. Er werd ook een proef gedaan met perspulp; ook dit blijkt een invloed te hebben op het ureumgehalte.

We willen het Nederlandse voorbeeld nog niet overnemen. Bij koeien werd gemeten wat er werkelijk aan stikstof werd uitgescheiden bij de toediening van respectievelijk maïskuil en voordroogkuil. Er werd een verschil in ureumgehalte vastgesteld van 80 milligram. In Nederland wordt uitgegaan van een verhouding van 1,5 kilo stikstof per 10 gram ureumverschil. Dit wil zeggen dat er wordt uitgegaan van een excretie die twaalf kilogram hoger ligt bij de toediening van maïskuil dan bij de toediening van voordroogkuil. De gemeten uitstoot bleek echter nagenoeg niet te verschillen, en lag zelfs iets lager ondanks het hogere ureumgehalte.

Bij melkvee werd de laatste jaren heel wat gerealiseerd op het vlak van stikstof- en fosfuitstoot. Er wordt meer perspulp en maïs aangewend. Maïs is een zeer interessant voedingsmiddel voor wat betreft de excretie van stikstof. Bij runderen die uitsluitend gevoederd worden met vers of ingekuild gras is er sprake van een luxeconsumptie aan eiwit. Koeien die uitsluitend grazen hebben met andere woorden een zeer grote stikstofuitstoot. Er wordt veel eiwit toegevend, dat door de herkauwer slecht benut kan worden. Door er maïs bij te geven, ontstaat een veel meer uitgebalanceerd rantsoen. Doordat er tegenwoordig meer maïs gevoederd wordt, brengen de koeien minder stikstof in het milieu.

De weideperiode wordt met de tijd korter. De goede melkveehouders zullen hun koeien in het voorjaar langer binnenhouden. In het najaar worden ze vroeger op stal gehouden. Ook dit beperkt de stikstofexcretie. De melkveehouders krijgen elke maand van het melkcontrolecentrum hun melkureumgehalte. Daaraan zijn geen financiële gevolgen verbonden. Het ureumgehalte wordt door goede melkveehouders gebruikt om de eiwitvoeding te sturen.

Over het algemeen is er sprake van een serieuze verbetering op het vlak van voedingsmanagement.

De grootste mogelijkheid voor de toekomst ligt in de verlaging van het eiwitgehalte. Een herkauwer heeft eiwit nodig voor productie, zogenaamd darmver-

teerbaar eiwit. Een herkauwer heeft ook eiwit nodig opdat de pensmicroben hun werk zouden kunnen doen. Dit eiwit wordt afgebroken in de pens. Het gaat hier om de zogenaamde onbestendige eiwitbalans (OEB).

Bij een proef, met een gemiddelde van 22 rantsoenen bij 59 koeien, werd de ammoniakconcentratie in de pens van een koe in de loop van de dag waargenomen. Drie uur na het voeren is er een overmaat aan ammoniak in de pens. Daarna daalt dit geleidelijk. Onze eiwitbehoefte-normen van vandaag zijn hierop gebaseerd. Beneden deze concentratie kunnen pensmicroben hun werk niet behoorlijk doen. Van het overschot wordt in de lever ureum gemaakt. Deze wordt met de urine uitgescheiden.

Het IWT-project dat ingediend is en dat volgende maand kan starten, is erop gericht om de ammoniakcurve te nivelleren door voederstrategieën en door het gebruik van eiwit dat trager wordt verteerd. Daardoor wordt het mogelijk om minder eiwit toe te dienen. Wij schatten dat hierdoor de stikstofexcretie bij koeien met 5 tot 10 percent zou kunnen worden teruggedrongen.

Een tweede mogelijkheid is een eiwitcorrector in functie van het melkeiwitgehalte. De hoeveelheid eiwit die een koe moet krijgen, hangt af van de hoeveelheid eiwit ze produceert in de melk. De vraag is hoeveel eiwit er in de melk zit. Dit kan aanzienlijk variëren. Bij sommige koeien is er nog geen 30 gram eiwit per liter melk; bij andere is er ongeveer 40 gram eiwit per liter. Nu wordt de eiwitvoeding afgestemd op het gemiddelde melkeiwitgehalte. Meer en meer bedrijven dienen het krachtvoeder toe met de computer. Daarbij bestaat de mogelijkheid om het krachtvoeder individueel te sturen. Daarbij kan ervoor worden gezorgd dat een koe met een hoog eiwitgehalte meer eiwitcorrector krijgt dan een koe met een lager eiwitgehalte. Er kunnen dus wel degelijk resultaten gehaald worden. Een en ander is echter weinig of niet controleerbaar door de overheid.

Door vooral laagproductieve koeien 's nachts op te stallen kan de stikstofexcretie gereduceerd worden.

Voorts moet er gezorgd worden voor ten minste vijf kilogram droge stof uit kuilmaïs in de weideperiode. Er bestaan dus nog mogelijkheden voor verbetering.

Wij hebben de excreties van zoogkoeien geschat. Er is een verschil naargelang de voederstrategieën op het bedrijf. Sommige bedrijven kiezen voor

gras; andere voor maïskuilvoeder. We zijn uitgegaan van het gemiddelde gangbare rantsoen voor zoogkoeien. Zo komen we aan een stikstofexcretie per koe en per jaar van 65 kilogram, daar waar in het huidige MAP 97 kilogram is opgenomen; voor fosfaat wordt een resultaat bereikt van 25 kilogram tegenover 30 kilogram in het MAP. Zevenentig kilogram is onmogelijk. Een melkkoe die 7000 tot 9000 liter melk produceert, neemt bijna dubbel zoveel voeder op als een zoogkoe, die geen melk produceert. Eenzelfde uitscheiding voor zoogkoeien als voor melkkoeien is niet realistisch.

In de stalperiode moeten zoogkoeien beperkt gevoerd worden met meer kuilmaïs en stro. Ook beheers-hooi is bruikbaar. Gedurende de weideperiode volstaat minderwaardig gras om aan de behoeften van de zoogkoeien te voldoen.

II.2. Vragen en opmerkingen van de leden

De heer Bart Martens: Aan de stikstofexcretienorm voor melkvee van 97 kilogram stikstof per koe en per jaar die vandaag bestaat, zou volgens u op zich niets hoeven te worden veranderd voor melkvee met een melkproductie van 6000 liter per jaar. Voor het hoog-productief melkvee zou daarentegen een verhoging aangewezen zijn. Wat is de gemiddelde melkproductie vandaag?

De heer Daniël De Brabander: Uit de resultaten van de officiële melkcontrole blijkt dat de gecontroleerde koeien vorig jaar een gemiddelde melkproductie hadden van ongeveer 8000 liter.

Ik denk wel dat de koeien die gecontroleerd worden niet de slechtste zijn. Het zijn de betere boeren die deelnemen aan controles en aan veeverbetering. Achtduizend liter is dus geen algemeen gemiddelde van de Vlaamse melkveestapel. Het gemiddelde ligt wellicht lager.

De heer Bart Martens: Dit betekent dus dat er voor de hele melkveestapel sprake is van een onderschatting van de huidige stikstofexcretie, met een grootteorde van 10 tot 16 kilogram stikstof.

De heer Daniël De Brabander: De 97 kilogram stikstof is inderdaad een onderschatting voor de huidige melkveestapel. De norm van 97 kilogram werd in 1997 vooropgesteld door de Technische Werkgroep Uitscheidingsnormen (TWUN).

De melkproductie van de koeien is gedurende de laatste jaren met ongeveer 100 liter per jaar toegenomen.

De heer Bart Martens: U pleit er dus voor om verschillende stikstofexcretienormen te hanteren voor de verschillende productieklassen van melkvee. Er moet bovendien een onderscheid gemaakt worden met zoogkoeien, waar de excretie aanzienlijk minder is dan de 97 kilogram stikstof.

De heer Daniël De Brabander: Er moet in een MAP inderdaad rekening mee worden gehouden dat een bepaalde categorie van koeien minder stikstof produceert. Wij hebben dat ook al in 1997 gesugereerd.

De heer Bart Martens: In welke mate kan de verlaging van de bemestingsnormen een invloed hebben op de stikstofexcretie van de dieren? U raadt aan om bij beweiding toch een stuk maïs mee te voeren, omdat dat de stikstofexcretie vermindert. Onder invloed van de Europese regelgeving zullen ook de bemestingsnormen op grasland wellicht worden aangescherpt, aangezien heel Vlaanderen als kwetsbaar gebied moet worden aangeduid. Heeft dit invloed op de stikstofexcretie? Hoe moeten we daar dan mee omgaan?

De heer Daniël De Brabander: De stikstofexcretie bij een koe wordt bepaald door de eiwitopname. Bij lage eiwitvoerders zal de excretie beperkt worden. Het eiwitgehalte in gras wordt vooral bepaald door het groeistadium van het gras – hoe jonger het gras, hoe meer eiwit – en door de stikstofbemesting. Bij minder stikstofbemesting daalt het eiwitgehalte van het gras. Hierover werd heel wat onderzoek gedaan. Per 100 kilo stikstof per jaar en per hectare minder, zit er een ongeveer twee percent minder ruwe eiwit in het gras. Het eiwit is dan ook beter benutbaar.

De heer Bart Martens: Ik heb ook nog enkele vragen met betrekking tot de andere dieren categorieën. U hebt een aantal mogelijkheden genoemd om de nutriëntenemissies nog te doen afnemen: precisievoeding, veralgemeende driefasevoeding enzovoort. Ik kan me voorstellen dat dat niet voor elke boer kostenefficiënt is. Een boer die grond genoeg heeft om zijn mest kwijt te kunnen, is allicht niet geïnteresseerd in een tijdrovend systeem als driefasevoeding. In welke mate is het realistisch dat dit soort systemen algemeen zouden worden toegepast?

In welke mate is een en ander zinvol? Er kunnen maatregelen worden genomen om de stikstofexcretie van pluimvee te beperken, maar als deze pluimveemest toch nagenoeg allemaal verwerkt wordt, heeft dat weinig zin. De verwerkingskost blijft immers hetzelfde, wat ook de hoeveelheid stikstof is. Is er met andere woorden geen sprake van een overlapping tussen de verschillende voorgestelde oplossingen voor het mestoverschot?

De heer Daniël De Brabander: Voor pluimvee moeten er inderdaad minder inspanningen worden gedaan. Door de maatregelen wordt de mest armer, waardoor ze mogelijk minder waard wordt voor de afnemer.

Driefasevoeding bij varkens vraagt geen bijkomende investeringen. Op de varkensbedrijven bestaat er een systeem ‘all in, all out’. Zodra de varkens 20 kilo wegen, wordt de silo gevuld met het voeder. Vanaf 40 kilo wordt er ander voeder ingedaan. Bij drie fasen wordt de silo opnieuw gevuld, met een lager eiwit- en fosforgehalte. Het systeem is dus niet ingewikkeld. Een andere vraag is of een overheid een dergelijk systeem moet verplicht stellen.

Wie vandaag met drie fasen werkt via het systeem van regressie, wordt daar ook voor beloond.

Ik denk dus niet dat het systeem verplicht moet worden, maar als men met regressie blijft werken, zal het automatisch deze richting uitgaan.

De heer Bart Martens: In welke mate compenseert de overschatting van de stikstofexcretie bij varkens en pluimvee de onderschatting bij het melkvee? Worden er in totaal meer nutriënten uitgescheiden dan wat op basis van de excretienormen van het MAP kan berekend worden, of is er sprake van een onderschatting?

De heer Daniël De Brabander: Dit werd nog niet berekend.

De overschatting bij varkens geldt enkel bij dat deel van de varkens waarvoor het forfait wordt toegepast. Dit deel is wellicht relatief beperkt. In de toekomst zullen er nog weinig varkenshouders gebruik maken van de forfaitaire uitscheidingsnormen, na het eiwitconvenant.

De heer Karlos Callens: Hebt u al enig idee wat de excretienormen in MAP 3 zouden moeten zijn? Hebt u er al enig idee van over welke hoeveelheid kilogram aan fosfaat en nitraat het dient te gaan voor wat het verschil betreft? De Mestbank had het over 10, 20 of 30 miljoen kilo. Hebt u al een berekening gemaakt, rekening houdend met meer en minder? Ik heb begrepen dat er bij varkens heel wat minder stikstof zal kunnen worden geproduceerd. Een dergelijke berekening zou nuttig zijn voor de Europese Commissie.

De heer Daniël De Brabander: We hebben dit niet berekend. Dat is ook niet onze opdracht. Er werd ons enkel gevraagd om te onderzoeken wat op dit ogenblik de hoeveelheid stikstofexcretie is bij melkkoeien, zoogkoeien en varkens.

De voorzitter: U hebt wellicht al wel berekend wat de excretienormen zullen moeten zijn voor het geval dat Vlaanderen volledig kwetsbaar gebied wordt.

De heer Daniël De Brabander: Dat hebben wij niet berekend.

De heer Karlos Callens: Het zou zinvol zijn om een berekening te maken. Daarmee zouden we eventueel naar de Europese Commissie kunnen gaan, indien we kunnen aantonen dat er veel minder fosfaat- en stikstofexcretie is met hetzelfde aantal dieren.

Ik mis een groter onderscheid tussen de soorten dieren. Bijvoorbeeld tussen de zoogkoeien en de melkkoeien.

De heer Daniël De Brabander: Ik ben wel degelijk ingegaan op het onderscheid tussen zoogkoeien en melkkoeien. Ik heb het wel niet gehad over de vleesstieren. Wij hebben daarvoor berekeningen verricht. Deze gegevens werden aan het kabinet bezorgd.

De heer Karlos Callens: We kunnen dus over die gegevens beschikken?

De heer Daniël De Brabander: De vraag was niet om een uiteenzetting te geven over de uitscheidingsnormen. Er werd wel gevraagd om aan te geven wat er gerealiseerd werd en wat er nog gerealiseerd zou kunnen worden.

De heer Karlos Callens: Voor ons is het wel belangrijk om te weten wat de uitscheidingsnormen moeten zijn voor MAP 3.

De heer Daniël De Brabander: Voor de diersoorten waar wij onderzoek op hebben verricht zijn deze gegevens doorgegeven.

De heer Karlos Callens: Kunt u die ons bezorgen?

De heer Daniël De Brabander: Dat hangt af van onze opdrachtgever, het kabinet van de minister-president.

De voorzitter: We zullen aan het commissiesecretariaat vragen om deze vraag te stellen aan de minister-president.

De heer Bart Martens: Misschien is het zinvol om aan de Mestbank te vragen in welke mate het mestoverschot evolueert op basis van de meer exact weergegeven excretiecoëfficiënten die we nu hebben gekregen. Er kan dan worden nagegaan wat de invloed is van de nieuwe, meer wetenschappelijk onderbouwde uit-

scheidingscoëfficiënten op de totale hoeveelheid mest in Vlaanderen.

Kan deze vraag gesteld worden aan de Mestbank?

De voorzitter: We zullen deze vraag aan de Mestbank richten.

De heer Erik Matthijs: U zegt dat de driefasevoeding voor vleesvarkens geen investeringen vergt. Naarmate de leeftijd, daalt het ruw eiwit. Heeft dat ook een invloed op de prijs? Is voeder met een laag ruweiwitgehalte goedkoper?

De heer Daniël De Brabander: Niet alleen het ruw eiwit, maar ook de aminozurenbehoeften zijn lager. Er hoeft niet minder lysine toegevoegd te worden, maar er mag in het algemeen wat minder eiwit in. De prijs zal volgens mij niet veel veranderen.

De heer Patrick Lachaert: Wat is de kostprijs van een aminozuur in verhouding tot de totale kostprijs van de voeding?

De heer Daniël De Brabander: Deze is vrij laag. Voor lysine gaat het om een totaal gehalte van ongeveer 0,8 percent per kilo voor varkens in de eindfase. Dit komt dan meestal neer op een toevoeging van circa 0,1 tot 0,2 percent (afhankelijk van de inhoud van de gebruikte grondstoffen). Als gevolg van de prijsevolutie zijn de aminozuren een stuk goedkoper geworden. Er vindt nu een massaproductie plaats.

II.3. Toelichting door de heer Peter Jan Carlier (beleidsdomein Landbouw en Visserij)

De voorzitter: De heer Carlier zal het hebben over de verhandelbare emissierechten. Dit is een nieuw element in het nieuwe ontwerp van decreet.

De heer Peter Jan Carlier, administratie Landbouw en Visserij: Ik weet niet hoe het MAP 3 er zal uitzien voor wat betreft de verhandelbare rechten.

De voorzitter: Er is in juli 2005 een prognosevoorstel geweest van de bevoegde minister. Een van de elementen betrof de verhandelbare emissierechten. Wij vragen ons af wat dit kan betekenen binnen de context van de mestproblematiek.

De heer Peter Jan Carlier: Ik zal ten eerste ingaan op enkele knelpunten in de wetgeving. Het gaat om een complex gegeven, onder meer omdat een en ander gebaseerd is op 'command and control'. Er moeten

bepaalde regels worden gevolgd. Als dat niet gebeurt, dan heeft dat bepaalde gevolgen.

Er bestaan weinig vrijheidsgraden voor wat betreft productie-, verwerkings- en bemestingsbeperkingen. Als er twee van de drie factoren zouden worden vastgelegd, dan zou de derde kunnen worden aangepast. Het probleem rijst pas als de drie niet matchen met elkaar. Dan werkt het geheel niet.

Bij een forfaitaire werkwijze is er sprake van een afschuiven van de verantwoordelijkheid op de akkerbouwsector. Deze wordt geconfronteerd met de werkelijke uitstoot, namelijk de MAP-meetpunten. Deze sector wordt daarop afgerekend.

De grootste vervuilers zullen blijven omdat ze zich kunnen verschuilen achter de forfaitaire cijfers. Iemand die in werkelijkheid 30 kilogram stikstof produceert per varken, terwijl de norm maar 15 kilogram forfaitair aanrekenen per dier, zit toch goed omdat hij de norm gebaseerd op forfaitaire cijfers haalt. Er is dan geen incentive om potentiële efficiëntiewinsten te halen.

Een ander knelpunt is de afbouw van kapitaal. In het huidige decreet staat afroming. De efficiëntiewinst gehaald bovenop het decreet, wordt niet beloond met een uitbreiding van het aantal dieren. Dat is een extra kapitaal dat zou kunnen vergroten maar niet mogelijk is.

Mijn stelling is dat deze knelpunten zijn aan te pakken door het al aanwezige verhandelbare rechtensysteem te optimaliseren. In de huidige versie van het MAP zit een – zij het suboptimaal – systeem van verhandelbare rechten verdoken. De huidige versie bevat een aantal succesfactoren. Nutriëntenhalte en verwerkingsverplichting kunnen snel in rechten omgezet worden. Overdraagbaarheid en substitutiemogelijkheid wijzen op kansen op verhandelbaarheid. De werkelijke uitstoot kan worden gemeten al is dat nog niet verplicht. Belangrijk is ook het verschil in kostenstructuur tussen de varkenshouders.

We rekenen altijd met een forfaitaire stikstofexcretiecoëfficiënt, maar als we het werkelijke stikstofexcretiecoëfficiënt bekijken van de 190 onderzochte vleesvarkensbedrijven merken we – en dat is onverwacht – een grote variatie in stikstofuitstoot. We dachten vooraf immers dat de sector al goed was aangepakt. De uitstoot had daardoor eigenlijk relatief dicht bij elkaar moeten zitten. Toch merken we pieken van 16 kilogram stikstof per dier. In andere

gevallen is de uitstoot nog geen acht kilogram per dier.

Verhandelbare rechten veronderstellen de aanwezigheid van enkele factoren. Er moet ten eerste handel zijn. Handel moet toegestaan zijn. Daarnaast moet men werken op basis van werkelijke cijfers in plaats van forfaitaire. Waarom handel drijven als iedereen hetzelfde produceert? Ten derde moeten de totale rechten gedefinieerd worden. De maximale productiehoeveelheid moet gedefinieerd worden binnen de Europese limieten. Ten vierde zijn voldoende spelers nodig. Hoe meer spelers, hoe beter.

Mevrouw Vera Dua: Waarom wordt het werkelijke stikstofexcretiecoëfficiënt vergeleken met het arbeidsinkomen?

De heer Peter Jan Carlier: Ik wil aantonen dat er een grote variatie aan excretiecijfers bestaat. Het gaat om de hoeveelheid stikstof dat een dier per jaar uitstoot. Ik wil dat aantonen omdat het een van de vier voorwaarden is. Het moet werkelijk zijn. En er moet variatie zijn. Ik vergelijk dat met het arbeidsinkomen omdat we in ons model werken met het arbeidsinkomen.

Mevrouw Vera Dua: Excretievariatie heeft volgens mij niets te maken met het arbeidsinkomen.

De heer Peter Jan Carlier: Er is inderdaad geen uitgesproken verband. De drive achter de handel is het arbeidsinkomen. Zal ik meer verdienen door rechten te kopen rekening houdend met de extra kosten zoals de mestverwerking? Dat bepaal je door middel van je arbeidsinkomen.

Het eerste principe bij verhandelbare rechten is dat je de milieudoelstelling haalt. Dat is immers inherent aan de definiëring van de rechten. Het tweede belangrijke principe zijn de kostenbesparingen op individueel en op sectoraal niveau. Landbouwer X heeft bijvoorbeeld twee varkens die elk 12 kilogram stikstof uitstoten. In totaal produceert landbouwer X 24 kilogram stikstof. Door gebruik te maken van fytase slaagt landbouwer X erin de uitstoot per dier te laten dalen tot zes kilogram. In de veronderstelling dat er geen wettelijke beperkingen zijn, zou landbouwer X vier varkens kunnen houden in plaats van twee en zo zijn inkomen verhogen. Hij kan ook de rechten op twaalf kilogram stikstof verkopen. Dat is de individuele kostenbesparing.

Hoe verloopt de sectorale kostenbesparing? Een ander voorbeeld toont dit aan. Landbouwer A heeft vijf varkens die elk twaalf kilogram stikstof produceren. Landbouwer B vier varkens die elk 6 kilogram stikstof produceren. A produceert 60 kilogram stikstof en B 24 kilogram. De totale sector bestaat uit 9 varkens en produceert 84 kilogram stikstof.

Als landbouwer A de rechten op 24 kilogram stikstof verkoopt aan landbouwer B, wijzigt de situatie. Landbouwer A moet het met twee varkens minder doen nadat hij de rechten op 24 kilogram stikstof heeft verkocht. Landbouwer B heeft recht op vier nieuwe varkens door de aankoop van de rechten. De totale sector produceert nog altijd 84 kilogram stikstof maar bestaat uit 11 varkens. Niet het aantal varkens vormt een probleem voor het milieu. Wel de stikstofuitstoot.

Een belangrijk uitgangspunt van de studie is een reductie van 40 percent van de hoeveelheid recycleerbare stikstof. Het doel was twee systemen vergelijken: de command-and-controlmaatregelen (CAC) en de reductie door middel van verhandelbare rechten. In het model wordt alleen de sectorale efficiëntie bepaald wat impliceert dat de efficiëntiewinst altijd mistens hoger is indien ook de individuele efficiëntiewinsten in rekening gebracht zouden worden.

De rechten worden gedefinieerd als verwerkingsplichtige nutriëntenproductie. Een deel mag op de bodem. We gaan uit van de veronderstelling dat iedereen over evenveel grond beschikt. Wat niet op de grond mag, moet worden verwerkt. Daar kennen we rechten aan toe op basis van de nutriëntenhalte.

Elke varkenshouder krijgt drie mogelijkheden. De productie reduceren tot op het niveau van de norm en zijn rechten verkopen. Of evenveel blijven produceren en alle overtollige productie verwerken. Of rechten bijkopen en overtollige productie verkopen. In dat laatste geval houden we rekening met kosten veroorzaakt door onder andere de bouw van een nieuwe stal.

Door een analyse van de handel in rechten kunnen we bepalen op welk punt de varkenshouders rechten zullen kopen of verkopen. Als de prijs van de rechten stijgt, zullen er meer verkocht worden. Als de prijs zakt, zullen meer varkenshouders proberen rechten te kopen. Voor het verdere onderzoek hebben we ons op het bereikte evenwicht gebaseerd. Interessant is dat

een aantal varkenshouders zijn rechten aanbiedt ook al is de prijs ervan nul. Dat zijn varkenshouders die verlies maken. Op die manier wordt de sector gezonder gemaakt.

We moeten 633.548 kilogram stikstof reduceren. In het CAC-model is een deel van de productie al gereduceerd door efficiënter te werken. We koppelen daar geen kosten of opbrengsten aan. Daarnaast moest een deel van de productie verwerkt worden. In dit model is er geen sprake van handel. Nog andere varkenshouders zijn ermee gestopt. Het CAC-model kost in totaal 783.017 euro.

Wanneer we dezelfde hoeveelheid stikstof reduceren door verhandelbare rechten zijn de totale kosten veel lager. De totale mestwerking is in dit model iets hoger doordat de vrijgekomen verwerkingsplichtige nutriëntenproductie van zij die afbouwen, gekocht kan worden door collega landbouwers. Gezien de verschillen in nitraatproductie per dier bij de verschillende varkenshouders, kon door de handel in rechten het aantal dieren stijgen. Extra dieren betekent extra inkomen. Op die manier betalen de varkenshouders de mestverwerking. Dit model kost de sector nog maar 92.175 euro om te voldoen aan dezelfde reductieplicht als onder het CAC-model.

Ik benadruk dat dit een model is. We werken met duidelijk afgebakende lijnen. Het mag niet veralgemeend worden. Elk model heeft een aantal randvoorwaarden.

De kosten worden met 88 percent gereduceerd. Belangrijk is dat de kosten dalen door rechten te verhandelen. We houden met andere woorden enkel rekening met sectorale efficiëntiewinst. Het potentieel neemt toe.

Na de handel merken we een toegenomen sectorale milieu-efficiëntie. De gemiddelde stikstofproductie is per dier en per jaar gedaald van 10,77 kilogram tot 9,32 kilogram. Het aantal dieren neemt toe maar het totale stikstofniveau blijft gelijk. De milieudoelstelling – een reductie van 40 percent – is bereikt. In alle grootteklassen is er zowel uitbreiding als inkrimping. Maar de bedrijven met een gemiddelde grootte gingen eerder rechten aanschaffen.

Ik kom tot het besluit. Verhandelbare rechten zijn een marktconform beleidsinstrument. Dat betekent dat men zich automatisch zal aanpassen aan de best beschikbare technologie. Mensen proberen zo weinig

mogelijk stikstof te produceren omdat ze er baat bij hebben. De overheid hoeft niet meer tussen te komen in de prijs. Er zijn vrijheidsgraden: uitbreiden mag mits wordt voldaan aan de verwerkingsplicht. We rekenen met werkelijke excretiecijfers. De milieudoelstelling wordt gehaald. Elke sector draagt zijn deel van de verantwoordelijkheid. De grootste vervuilers moeten kleur bekennen omdat ze geconfronteerd worden met de werkelijke uitstoot. Ze kunnen zich niet langer verschuilen achter forfaitaire cijfers. De potentiële efficiëntiewinsten worden aangeboord. We merken een significante kostenverlaging. Efficiëntiewinsten worden beloond.

Op deze manier is er een correct verband met het milieuprobleem. Men heeft het over de werkelijke hoeveelheid stikstof. We respecteren de milieudoelstellingen. We garanderen een gezonde en een competitieve sector.

II.4. Vragen en opmerkingen van de leden

Mevrouw Vera Dua: Door rechten op te kopen zal een aantal bedrijven er beter in slagen mest te verwerken, wat tot milieuwinst leidt.

De heer Peter Jan Carlier: Er is ook een link met het inkomen. De bedrijfsefficiëntie speelt ook een rol. Uiteindelijk is dit de motor. Als we naar een boer stappen, vraagt hij: “Wat brengt het voor mij op?”.

Mevrouw Vera Dua: Dit systeem leidt tot grootschalige landbouw en is nefast voor familiale bedrijven.

De heer Peter Jan Carlier: We hebben voor elke grootteklasse berekend wie koopt en verkoopt bij een evenwichtsprijs. We merken overal verkoop en aankoop al is de aankoop het grootst in de middenmoot. Het zijn dus niet uitsluitend grote bedrijven die kopen.

De heer Erik Matthijs: De middenmoot wordt blijkbaar gevormd door de meest efficiënt gerunde bedrijven. De efficiëntie daalt naarmate het bedrijf groter wordt.

Mevrouw Vera Dua: In het politieke voorstel is het de bedoeling om bij het verhandelen 25 percent in te korten?

De heer Peter Jan Carlier: In ons model is er geen inkorting.

De voorzitter: Vragen over politieke voorstellen zijn voor de minister. De heer Carlier benadert de zaken als landbouw-econoom.

Mevrouw Vera Dua: Ook de wetenschap kan rekening houden met de politieke beslissingen.

De heer Bart Martens: Het is een systeem van verhandelbare reductieplicht en niet van verhandelbare reductierechten. Een hoeveelheid niet-plaatsbaar mestoverschot wordt verhandeld. Is er ook een studie over verhandelbare mestproductierechten? Op dit ogenblik is de productie hoger dan de toegestane afzetmogelijkheden. In dat systeem moet je elke transactie afromen om productie af te bouwen tot op het toegestane afzetniveau.

De heer Peter Jan Carlier: We hebben gediscussieerd hoe we de rechten zouden definiëren. Dat is een belangrijke stap. Het is ingewikkeld. We mogen niet vergeten dat niet elke landbouwer evenveel grond en dieren heeft. Om het model beheersbaar te houden, moeten we de invloed van de grond neutraliseren. Precies daarom hebben we de rechten gedefinieerd als verwerkingsplicht.

De heer Bart Martens: Een bedrijf zonder grond moet zijn mestproductie in dit model volledig verkopen.

De heer Peter Jan Carlier: We zijn ervan uitgegaan dat iedereen evenveel grond heeft. Ik weet dat het in de praktijk anders is. Maar in de praktijk kan mest op de grond van een andere landbouwer uitgereden worden. Er zal een tweede markt ontstaan.

De heer Bart Martens: De initiële rechtenallocatie is dan toch bijzonder moeilijk.

De heer Peter Jan Carlier: Juist niet, de initiële rechtenallocatie is de nutriëntenhalte.

De heer Bart Martens: Iedereen krijgt dus rechten voor 60 percent van zijn nutriëntenhalte.

De heer Peter Jan Carlier: Gemiddeld gezien klopt dat.

De heer Bart Martens: Een bedrijf dat door voldoende grond geen mestoverschot heeft, moet wel veertig percent van zijn afzetrechten kopen.

De heer Peter Jan Carlier: Zo'n bedrijf heeft 100 percent nutriëntenhalte. 40 percent daarvan moet verwerkt worden.

De heer Bart Martens: Een bedrijf zonder mestoverschot moet rechten kopen om de productie op peil te mogen houden.

De heer Peter Jan Carlier: Daar houdt het model op.

Mevrouw Vera Dua: De steekproef is een theoretische steekproef.

De heer Peter Jan Carlier: Toch niet. Het is een werkelijke steekproef.

Mevrouw Vera Dua: Met de verhouding tussen productie en afzetmogelijkheden op het bedrijf wordt geen rekening gehouden.

De heer Peter Jan Carlier: Afzetmogelijkheden hebben we niet bekeken.

Mevrouw Vera Dua: Dat begrijp ik niet helemaal. Dan bots je toch op het probleem waarop de heer Martens wijst?

De heer Peter Jan Carlier: Daar speelt de andere markt, namelijk die van afzetmogelijkheid op grond. Dit hebben we uit het model gehouden door eenzelfde afzetmogelijkheid per bedrijf te nemen.

De heer Bart Martens: Een argument uit landbouwershoek tegen dat systeem is dat het familiale overnames bemoeilijkt. Elk bedrijf wordt duurder door de initieel gratis verkregen rechten. Het kind dat het bedrijf overneemt, moet zijn broers en/of zussen uitkopen.

De heer Peter Jan Carlier: Ik snap dat dit zogenaamd nieuwe recht voor moeilijkheden zorgt. Maar eigenlijk betaalt men nu ook al voor dit recht. Wie nu een bedrijf overneemt, neemt ook de nutriëntenhalte over. Wij maken het systeem efficiënter door mogelijkheden aan te bieden om de kosten te reduceren. Dit systeem zorgt niet voor nieuwe rechten die tot meerkosten leiden.

De heer Bart Martens: De markt van verhandelbare rechten bestaat dus al door de nutriëntenhalte. Dit systeem zorgt voor een hogere liquiditeit en lagere transactiekosten.

De heer Peter Jan Carlier: De transactiekosten zijn lager en we hebben een idee van het werkelijke milieuprobleem. Wie te hoog zit, zal een bijkomende inspanning moeten leveren. Wie efficiënt werkt en een hoge marge haalt, kan nog meer investeren om zijn nutriëntenproductie te laten dalen. Belangrijk is

dat landbouwers mogen uitbreiden als ze erin slagen minder nutriënten te produceren. Uiteindelijk vormen de nutriënten het probleem, niet het aantal dieren.

Mevrouw Vera Dua: De nutriëntenhalte is een mestrecht. Het enige verschil is dat dit model heel soepel omspringt met overnames. Bedrijven kunnen een deel van hun overschot verkopen op voorwaarde dat de rekening klopt.

De heer Peter Jan Carlier: Er zijn nog een aantal andere verschillen. Een ander verschil is bijvoorbeeld dat het bedrijf in kwestie moet kunnen uitbreiden met dezelfde nutriëntenhalte. In het huidige systeem gebeurt er niets met de vrijgekomen ruimte als een bedrijf onder zijn nutriëntenhalte blijft.

Mevrouw Vera Dua: In de praktijk zal dit systeem niet eenvoudig zijn. De nutriëntenhalte is gebaseerd op de bedrijfstoestand. Er is een getal geplakt op die nutriëntenhalte. In dit systeem kan een bedrijf voortdurend van dieren wisselen naargelang het zijn uitstoot regelt.

De heer Peter Jan Carlier: De overheid wil nu toch ook dat het aantal dieren bekend wordt gemaakt? Nu moeten de bedrijven toch ook veel gegevens melden bij de Mestbank. In ons systeem moet de landbouwer enkel bewijzen hoeveel hij heeft uitgestoten.

Mevrouw Vera Dua: Elke landbouwer zal de uitstoot per dier moeten bewijzen?

De heer Peter Jan Carlier: Dat klopt. Volgens mij is dat eenvoudiger. Het volstaat de aangifte te vergelijken met de rechten.

Mevrouw Vera Dua: De som van de nutriëntenhaltes is hoger dan de werkelijke uitstoot. Niet alle rechten worden gebruikt. Als het marktmechanisme volledig speelt, dan zal wel van alle rechten gebruikgemaakt worden. Dat zal leiden tot een reële uitstoottoename.

De heer Peter Jan Carlier: We moeten duidelijk bepalen wat zonder verwerking geproduceerd mag worden.

Mevrouw Vera Dua: De verwerkingscapaciteit bepaalt in dit systeem de maximale hoeveelheid productie?

De heer Peter Jan Carlier: Dat klopt, maar de overheid kan altijd een maximum opleggen.

De heer Bart Martens: Elke landbouwer moet een mestanalyse uitvoeren om zijn reële productie aan te kunnen tonen. Dat is moeilijker te controleren dan dieren tellen.

De heer Peter Jan Carlier: We kunnen de reële productie in kaart brengen via metingen op geregelde tijdstippen. Deze manier van werken is ten andere al voorzien door de wetgever. De vraag is wat we willen bereiken. Volgens mij is het doel het nitraatprobleem oplossen.

De heer Bart Martens: Ook het ammoniakprobleem. Dat wordt moeilijk als de veestapel nog mag aangroeien. We zullen een vergelijkbaar systeem van ammoniakemissierechten moeten invoeren om de uitstoot daarvan binnen te perken te houden.

De heer Peter Jan Carlier: Daar moeten we inderdaad nog eens grondig over nadenken. Dit model is niet af. Het reikt een aantal goede ideeën aan.

Mevrouw Vera Dua: Dit model is gebaseerd op werkelijke bedrijven. Hoeveel extra dieren betekent dit voor het eindresultaat?

De heer Peter Jan Carlier: Het model is enkel getest met 190 vleesvarkensbedrijven. Uiteraard hadden we dat ook met een kippenkwekerij kunnen doen. Er werd gestart met 121.284 dieren, dit is gemiddeld aantal aanwezige vleesvarkens. Het aantal dieren na het doorrekenen van het CAC-scenario bedroeg 120.074 dieren. Dit is een afname van één percent. Het aantal dieren na het doorrekenen van het verhandelbaar rechtenmodel bedroeg 123.852 dieren. Dit is een stijging van 2,12 percent ten opzichte van de aanvangssituatie.

De verslaggevers,

De voorzitter,

Tinne ROMBOUTS
Stefaan SINTOBIN

Patrick LACHAERT

BIJLAGE:

Diavoorstelling Aanpak van de N- en P-excretie via de voeding
(toelichting door de heer Daniël De Brabander, Instituut voor Landbouw- en Visserijonderzoek)

Aanpak van de N- en P-excretie via de voeding

- Wat is gerealiseerd ?**
- Zijn er nog mogelijkheden ?**

Daniël De Brabander

**Vlaamse overheid
Beleidsdomein Landbouw en Visserij
Instituut voor Landbouw- en Visserijonderzoek
(ILVO)
Eenheid DIER
Merelbeke/Melle**

ILVO - Eenheid DIER
<http://www.ilvo.vlaanderen.be>

Diersoorten

- Varkens**) Voeding controleerbaar
) (meestal enkel mengvoeder)
- Pluimvee**) Stimulansen
                  (P-convenant, regressie)
- Rundvee**   Overwegend eigen voeders
                  Geen stimulansen

ILVO - Eenheid DIER
<http://www.ilvo.vlaanderen.be>

22 juni 2006

2

Aminozuren

Eénmagigen hebben behoefte aan “essentiële aminozuren” (AZ)

Meest limiterende AZ worden gesupplementeerd

**Vrije AZ industrieel bereid door fermentatie
(vb. lysine wereldwijd 1 milj. ton/jaar)**

ILVO – DIER : AZ-behoeftenormen opgesteld

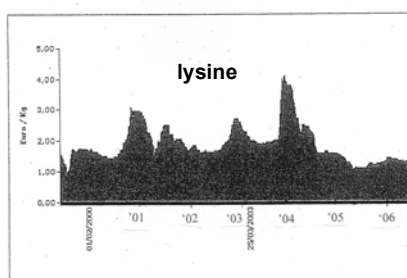
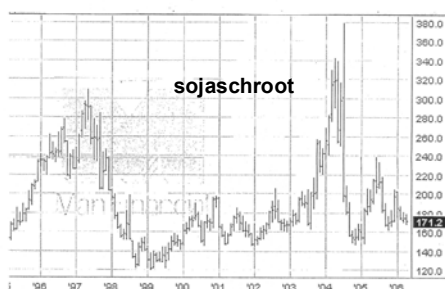
ILVO - Eenheid DIER
<http://www.ilvo.vlaanderen.be>

22 juni 2006

3

Prijsevolutie sojaschroot vs. lysine

ILVO - Eenheid DIER
<http://www.ilvo.vlaanderen.be>

22 juni 2006

4

Fytase

Eénmagigen kunnen fytine-P slecht verteren

Fytase (= enzym) : sign. verbetering van fytine-P vertering

ILVO-DIER : besparingsmogelijkheden (+ voorwaarden) op P door fytase

Vb. Varkens : 500 E fytase/kg = 0,8 g v P/kg

Vleesk. : 550 E fytase/kg = 1,0 g P/kg

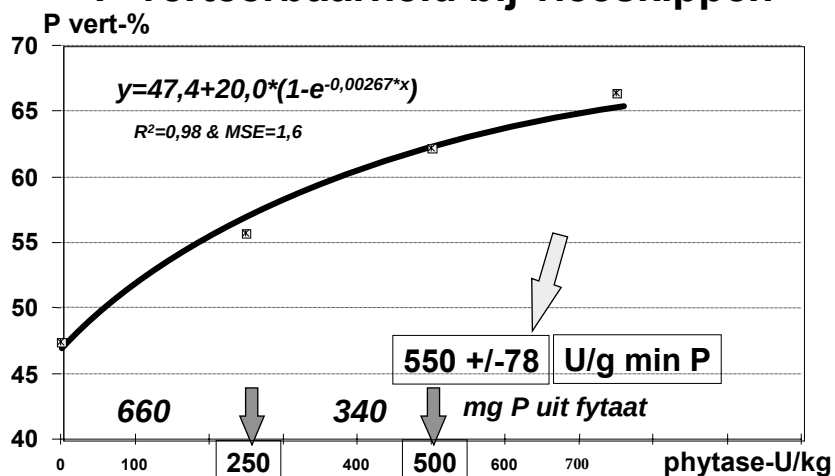
Prijzevolutie : fytase ↘, voederfosf. ↗

↓
 fytase bijna algem. gebruikt
 stimulans overheid

} ⇒ P-arme voeders

Invloed van fytase op P-verteerbaarheid bij vleeskippen

Literatuur : P-equivalentie van 400 tot ... 1000 U/g minerale P !!!

Vleesvarkens

Huidige excretie : 11,6 kg N (13,0)
4,2 kg P₂O₅ (6,5)

Gerealiseerd

Verlaging voedereiwit (gebruik aminozuren)

Soms driefasenvoeding

Laagfosforvoeders (fytase, covenant, regressie)

Mogelijkheden

Veralgemenen driefasenvoeding

Naar multifasenvoeding

P-voeding kan nog iets verlagen

Gescheiden afmesten baren/gelten

Voedingssuppl. ⇒ NH₃-emissie ↘

ILVO - Eenheid DIER
<http://www.ilvo.vlaanderen.be>

22 juni 2006

7

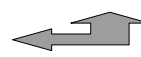
Vleesvarkens - gerealiseerd

Verlaagd voedereiwit

2 fasen	20-40	70-110 kg	kg N-excr./j
% RE ± 1990	18,5	17,0	13,3
2006	17,0	15,5	11,6

daling : 13 %

Literatuur : 7-10 % minder N-excr.
per 1 %-E lager RE-gehalte

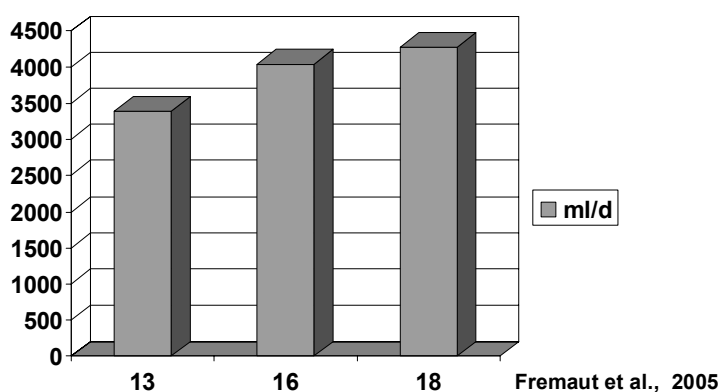
ILVO - Eenheid DIER
<http://www.ilvo.vlaanderen.be>

22 juni 2006

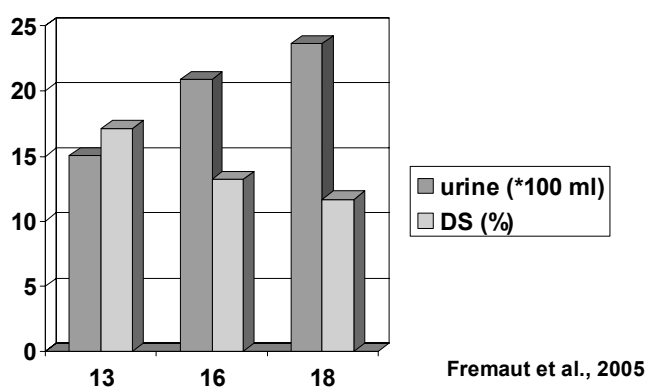
8

Invloed van RE-gehalte op waterconsumptie vleesvarkens

Invloed van RE-gehalte op urine-productie en DS in mengmest bij vleesvarkens

Vleesvarkens - gerealiseerd

Laagfosforvoeders

2 fasen	20-40	70-110 kg	kg P_2O_5 -excr./j
% RE ± 1990	0,60	0,55	6,62
2006	0,45	0,40	4,2

daling : 37 %

Vleesvarkens

Huidige excretie : 11,6 kg N (13,0)
4,2 kg P_2O_5 (6,5)

Gerealiseerd

Verlaging voedereiwit (gebruik aminozuren)

Soms driefasenvoeding

Laagfosforvoeders (fytase, convenant, regressie,

Mogelijkheden

Veralgemenen driefasenvoeding

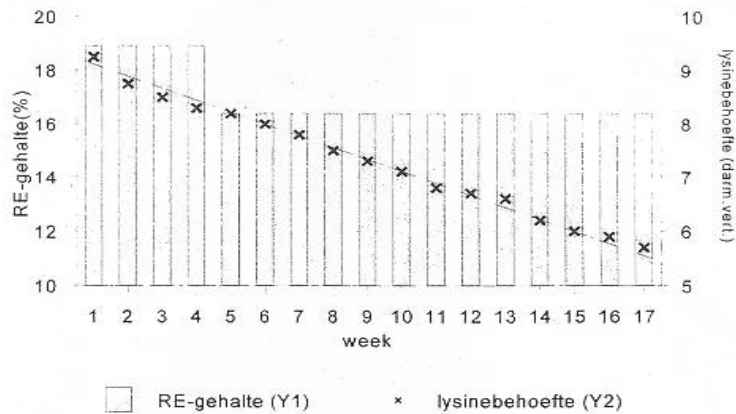
Naar multifasenvoeding

P-voeding kan nog iets verlagen

Gescheiden afmesten baren/gelten

Voedingssuppl. $\Rightarrow$ NH_3 -emissie $\searrow$

Eiwitgehalte en lysinebehoefte bij vleesvarkens in tweefasensysteem

Fremaut et al., 2005

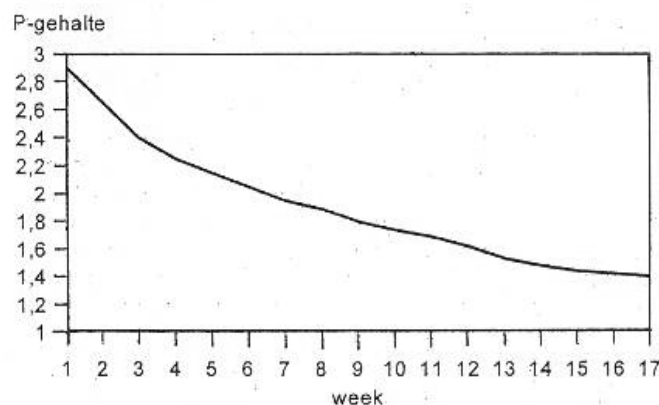
ILVO - Eenheid DIER
<http://www.ilvo.vlaanderen.be>

22 juni 2006

13

Behoefte verteerbare fosfor bij vleesvarkens i.f.v. de leeftijd

Fremaut et al., 2005

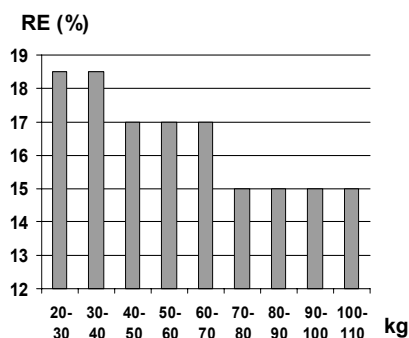
ILVO - Eenheid DIER
<http://www.ilvo.vlaanderen.be>

22 juni 2006

14

Driefasenvoeding vleesvarkens

- fase 1
  - gewicht 20-40 kg
  - normering op basis 20 kg
- fase 2
  - gewicht 40-70 kg
  - normering op basis 40 kg
- fase 3
  - gewicht 70-110 kg
  - normering op basis 70 kg

Vleesvarkens - mogelijkheden

Driefasenvoeding

	20-40	40-70	70-110	N-excr./j
% RE 2 fasen 2006	17,0	15,5	15,5	11,6
3 fasen	17,0	15,5	14,0	10,9
3 fasen (limiet)	16,5	14,5	13,0	9,9

daling : 6 en 15 %

Multifasen : 12 % daling t.o.v. 2 fasen (Fremaut et al., 1998)

	20-40	70-110 kg	P ₂ O ₅ -excr./j
% P 2 fasen 2006	0,45	0,40	4,2
Limiet	0,40	0,35	3,4

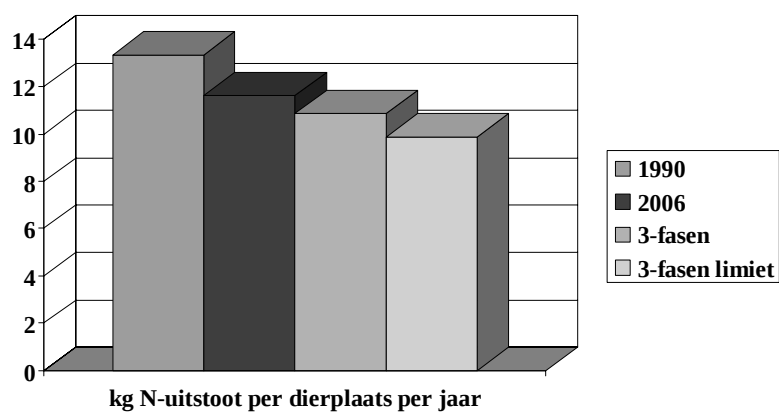

daling : 20 %

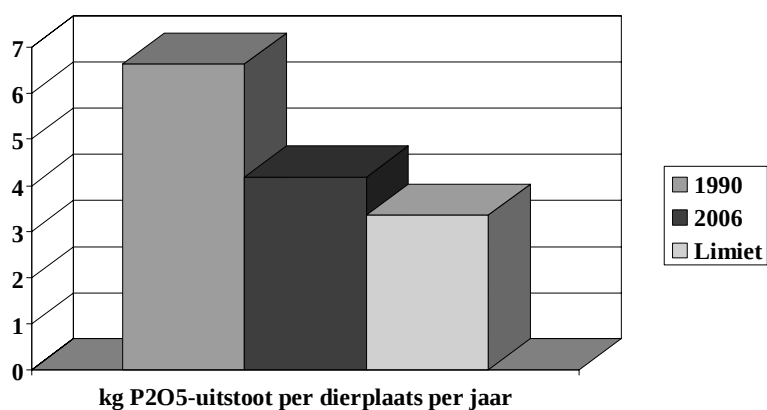

Vlaanderen (2004)	4,23
Grote integratie (2005)	3,73

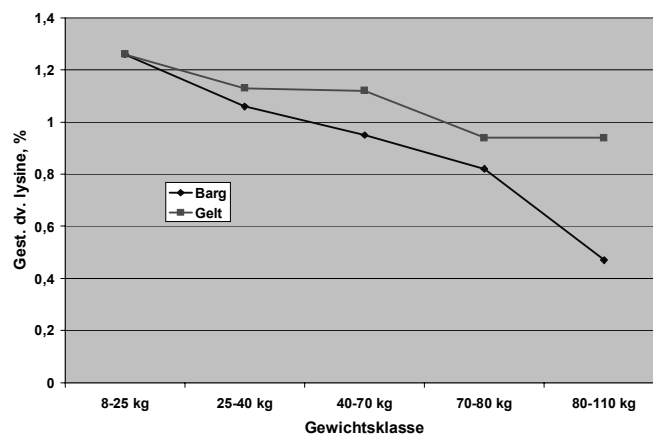
Vleesvarkens - N-excretie

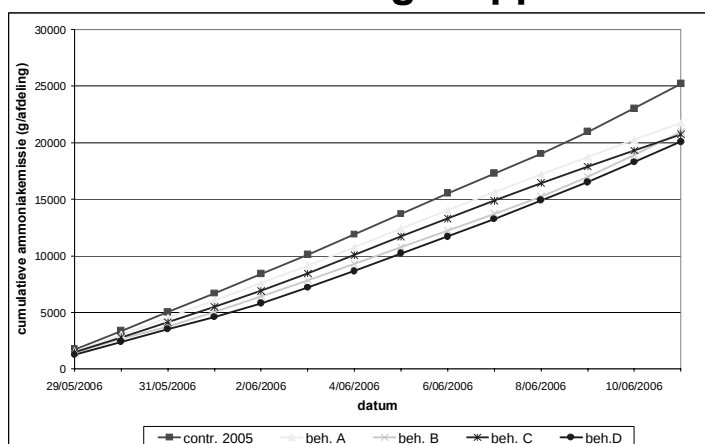
Vleesvarkens - P-excretie

Vleesvarkens – lysinebehoefte i.f.v. gewicht en geslacht

Ammoniakemissie bij vleesvarkens: invloed van voedingssupplementen

Pluimvee

Gerealiseerd

Verlaging voedereiwit (gebruik aminozuren)

Driefasenvoeding

Laagfosforvoeders (fytase, convenant, regressie, minerale vs. plant. bronnen)

Aandacht: skelet legkippen

Mogelijkheden

Precisievoeding

Indien prijs andere AZ ↘ ⇒ RE ↘

Vit. D metabolieten → P ↘

e1

ILVO - Eenheid DIER
http://www.ilvo.vlaanderen.be

22 juni 2006

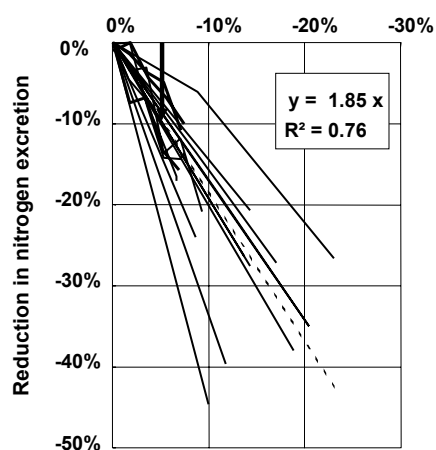
21

Invloed van eiwitverlaging op N-excretie bij vleeskippen

- 1 %-point CP = -10% nitrogen excretion

Reduction in dietary CP

- Kidd et al, 2001 trial 1 starter
- Kidd et al, 2001 trial 1 grower
- Kidd et al, 2001 trial 1 finisher
- Kidd et al, 2001 trial 2 starter
- Kidd et al, 2001 trial 2 grower
- Kidd et al, 2001 trial 2 finisher
- Kidd et al, 2001 trial 3
- Ferguson et al. 1998a starter
- Ferguson et al. 1998a grower
- Ferguson et al. 1998b starter
- Ferguson et al. 1998b grower
- Elwinger and Swennsson, 1995
- Middelkoop and Van Harn, 1998 starter
- Middelkoop and Van Harn, 1999 grower
- Blair et al. 1999, 110%
- Blair et al. 1999, 100%

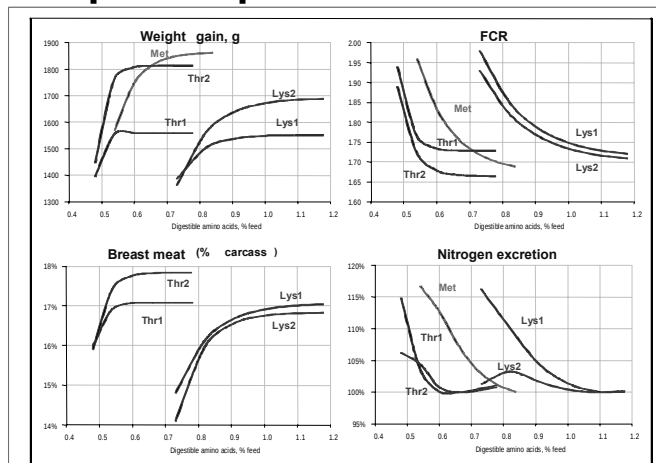
ILVO - Eenheid DIER
http://www.ilvo.vlaanderen.be

22 juni 2006

22

Optimalisatie aminozuurvoorziening op zoët. pres. en N-excretie

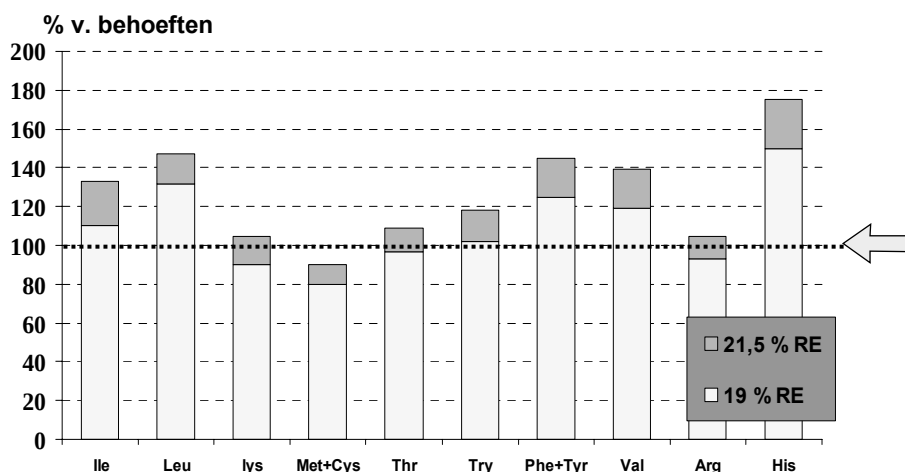
ILVO - Eenheid DIER
<http://www.ilvo.vlaanderen.be>

22 juni 2006

23

Aminozurenprofiel 2 voeders in relatie tot de behoeften - Vleeskippen

ILVO - Eenheid DIER
<http://www.ilvo.vlaanderen.be>

22 juni 2006

24

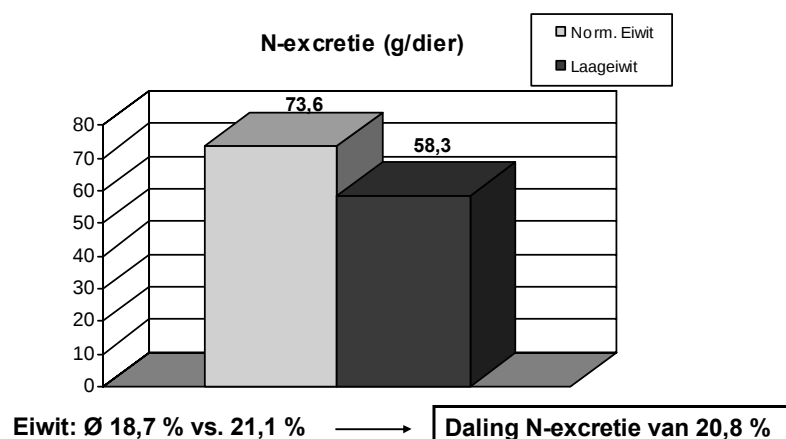

Impact rantsoenformulatie

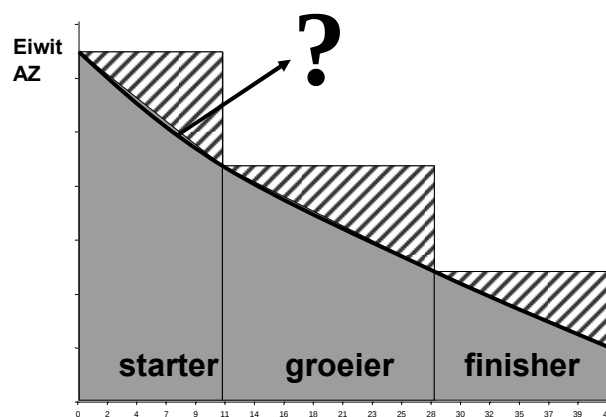
vleeskippenrantsoen 15-21d

- Voor RE met/zonder vrije AZ bij cte
 “ess. AZ”-vereisten
  - Basis met vrije AZ : RE = 20,5 %
  - - vrije Lys : RE = 23,4 %
  - - vrije Thr : RE = 23,2 %
  - - vrije Met : RE = ... niet te berekenen
- Voor P met/zonder fytase bij cte “vert. P”-
 vereiste $P_{\text{tot.}}$ van 0,58 % met fytase naar
 0,65 % zonder fytase

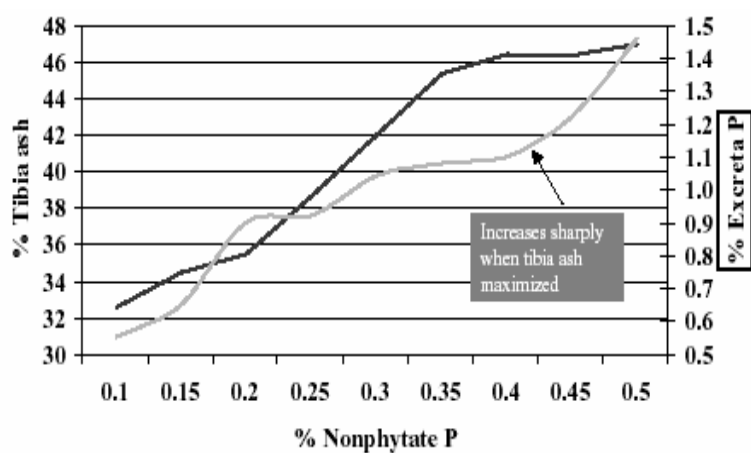
Laag eiwit voor vleeskippen ⇒ N-excretie

Fasevoeding vs. precisievoeding bij vleeskippen

Invloed P-gehalte voeder op mineralen in tibia en P-excretie

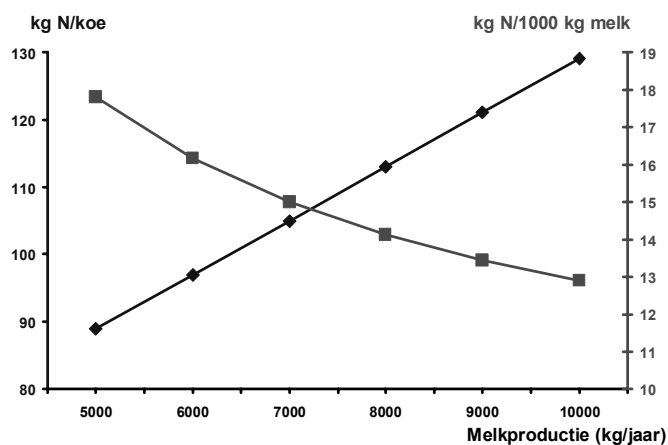

Rundvee

- Eiwit- en P-opname niet te controleren (RV + KV)
- Melkureumgehalte (nog) niet bruikbaar
- Moeilijk KV-samenstelling goed af te stemmen
- Er zijn mogelijkheden

Melkvee

N-excretie i.f.v. productieniveau

Invloed van voedermiddel op melkureumgehalte - Voederproef

<i>Nutriëntenvoorziening</i>	MK	MK/VDK	VDK
VEM (% beh.)	104	104	108
DVE (% beh.)	111	104	108
OEB (g/d)	-16	71	73
<i>Productie</i>			
Kg melk	26,7	26,5	24,3
<i>Ureum (mg/l)</i>			
▪ bekomen	230	214	171
▪ corr. ≠ nutr.	217	193	146

Invloed van voedermiddel op melkureumgehalte – Balansproef

	MK	VDK
<i>Ureum (mg/l)</i>		
▪ bekomen	248	180
▪ corr. ≠ nutr.	252	168
N-excretie (g/d)	259	272
Urine excretie (l/d)	14,4	35,0

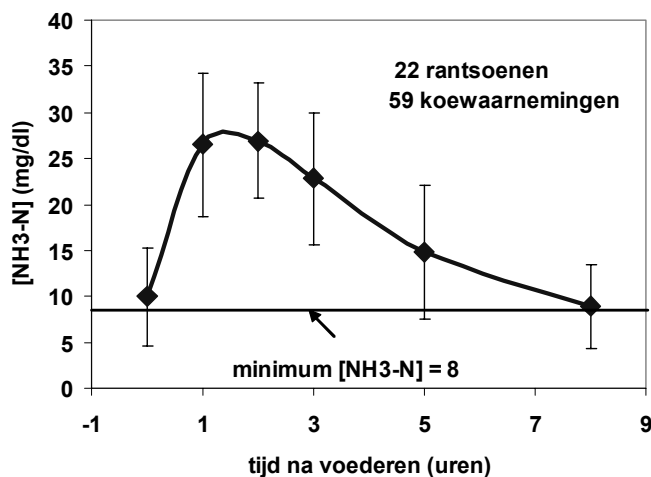
Realisaties bij melkvee

- **Meer kuilmaïs (+ perspulp) in winterrantsoen**
- **Meer maïsbijvoeding in weideperiode**
- **Weideperiode wordt korter**
- **Gebruik melkureumgehalte als indicator van eiwitvoeding**
- **Beter voedermanagement**

Mogelijkheden bij melkvee

- **Verlagen eiwitgehalte (OEB) rantsoen**
 IWT-project → voederstrategie
 beschermd eiwit
 Prognose: N-excretie $5 \pm 10 \%$ ↘
- **Eiwitcorrector indiv. i.f.v. melkeiwitgehalte**
- **'s Nachts opstallen (laagproductieve) koeien**
- **Minstens 5 kg DS kuilmaïs in weideperiode**

Ammoniakconcentratie in de pens

Mogelijkheden bij zoogkoeien

Huidige excretie (±) : 65 kg N (97)

25 kg P₂O₅ (30)

Stalperiode: beperkte voeding met relatief
meer kuilmaïs en stro of beheershooi

Weideperiode: minderwaardig gras